

Milieurama

Abonnement Brussel X

Magazine van Bond Beter Leefmilieu • Nummer 6 februari 2005

***Vlaams milieu is er nog
steeds slecht aan toe***

***Beleidsnota Peeters gewogen
en te licht bevonden***

***Interviews met
en meningen van ...***

Bond Beter Leefmilieu
KOEPSEL VAN MILIEUVERENIGINGEN Vlaanderen vzw

Milieu

Het gaat nog steeds slecht met het Vlaamse leefmilieu 4

Milieu in 2005: meningen van . . .
parlementsvoorzitter Norbert De Batselier,
Mark Dubrulle &
Prof. Em. Willy Coolsaet 8

**De beleidsnota
van milieuminister Peeters,**
wat staat erin?
En wat vooral niet? 11

**Interview met Prof. Dr. Emeritus Rudy
Verheyen, afscheidnemend voorzitter
van de Minaraad 14**

Milieu in 2005: meningen van . . .
JNM-voorzitster Tine Van Landegem 19

Interview met Marleen Van Steertegem,
projectleider Mira-T & Myriam Dumortier,
projectleider Natuurrapport 20

**Interview met Dirk Bogaert over
het draagvlak voor natuurbeleid in
Vlaanderen 25**

Milieu in 2005: meningen van . . .
Parlements lid Bart Martens 30

commentaar

Vlaanderen als vuilste snotneus op de laatste rij

Knarsetanden, dat is wat ze vandaag op de redactie van Natuur, Wetenschap & Techniek hebben gedaan. Want net vandaag verschijnt het nieuwste nummer van dat toch prestigieuze populair wetenschappelijke magazine. Met daarin een hoofdartikel dat het bewijs dat wij de aarde opwarmen onderuit probeert te halen. Wellicht niet eens een slecht artikel, maar wel héél pijnlijk wanneer dat komt de dag nadat een grootschalig Brits onderzoek heeft uitgebracht dat de gevolgen van de klimaatsverandering wellicht veel erger zullen zijn en véél sneller zullen komen dan gedacht. En wanneer die gevolgen op het terrein steeds duidelijker worden - zo reageert ook de Vlaamse Milieumaatschappij op dat nieuws!, lijkt de periode om over de onderzoeksmethode te discussiëren stilaan voorbij. Die luxe kunnen we ons niet langer veroorloven, we moeten er nu snel en efficiënt werk van maken.

Tony Blair blijkt alvast zo geschrokken dat hij in tegenstelling tot veel andere gevallen, in dit belangwekkend(st)e dossier wél tegen de Amerikaanse haren durft in te strijken. Als voorzitter van de nakende G8 zet hij de klimaatsveranderingen bovenaan het lijstje van 's werelds machtigste economische clubje. In Vlaanderen is dat nog lang niet het geval. En intussen blijkt dat we ook volgens het Wereld Economisch Forum, toch niet dé milieutop, op Europees vlak de slechtste van de milieuklas zijn. Vlaanderen: de vuilste snotneus op de laatste rij.

stef boogaerts
hoofredacteur

4

Colofon

Milieurama
tweemaandelijks magazine van Bond
Beter Leefmilieu Vlaanderen
24ste jaargang, nr. 6

Redactie

• hoofdredactie: Stef Boogaerts
02 282 17 29, 0497 537 992
stef.boogaerts@bblv.be
• fotoredactie & advertentiewerving:
Annelies D'Hollander, 02 282 17 27,
annelies.dhollander@bblv.be

Bond Beter Leefmilieu

Tweeherkenstraat 47, 1000 Brussel
tel. 02 282 17 20, fax 02 230 53 89
info@bblv.be, www.bondbeterleefmilieu.be

Werken mee aan dit nummer:

Dirk Bogaert, Stef Boogaerts, Willy
Coolaet, Norbert De Batselier,
Annelies D'Hollander, Mark Dubrulle,
Myriam Dumortier, Heidi Gelders, Bart
Martens, Jan Turf, Tine Van Landegem,
Marleen Van Steertegem, Rudy
Verheyen

Foto cover: archief BBL

Vormgeving: Tranaparant, Oostende

Druk: Druk in de Weer cv, Gent
Milieurama wordt gedrukt met vegetale
inkten op niet-gebleekt 100% kringloop-
papier.

Verantwoordelijke uitgever

Danny Jacobs, Tweeherkenstraat 47,
1000 Brussel

Abonneren op Milieurama

20 euro: jaarabonnement
40 euro: abonnees in het buitenland
50 euro: steunabonnement
overschrijven op 001-1475409-18 van
Bond Beter Leefmilieu

Combi-abonnementen

Lidorganisaties van Bond Beter
Leefmilieu kunnen hun leden een
uiterst voordelig combi-abonnement
van Milieurama aanbieden. Interesse?
Neem snel contact op met Set en Bea op
het BBL-secretariaat, 02 282 17 20.

Copyleft

Overname van artikels is warm aanbe-
volen, mits bronvermelding en kennis-
geving.

Advertenties

Adverteerders zijn verantwoordelijk
voor de inhoud van de opgenomen
advertentie. De Milieurama-redactie
noch Bond Beter Leefmilieu dragen
daarin enige verantwoordelijkheid.

Toch nog een volgende Milieurama

In het vorige nummer kondigden we nogal uitgebreid aan dat Milieurama er met dit nummer zou mee stoppen, en ook dit nummer is grotendeels als afscheidnummer geconcipieerd: interviews over de toestand van milieu, milieubeleid en milieubeweging.

Net voor de deadline van dit nummer besloten we evenwel nog niet meteen te starten met een nieuw milieumagazine, en dus mag je de komende maanden toch nog enkele nummers van het aloude Milieurama verwachten. Eind maart hopen we alvast het eerste nummer van de 25ste jaargang in je brievenbus te droppen.

En wat vind je in die volgende Milieurama?

Jawel, in de volgende Milieurama dus. Daarin zul je onder andere vinden:

- * dwars door Oost-Vlaanderen
- * milieuaspecten van drukwerk
- * milieu: ook een thema voor 'fatsoenlijk' rechts?
- * een interview met de Vlaamse bouwmeester Bob Van Reeth over ruimtelijke ordening in het algemeen en de problematiek van stationsbuurten in het bijzonder

Dag van de Aarde 2005

Het grote succes van de Dag van de Aarde in april vorig jaar in Mechelen blijft niet alleen een heel mooie herinnering, dat haast historische gebeuren heeft ook een veel hechtere en slagvaardiger milieubeweging gecreëerd en daar plukken we nog dagelijks de vruchten van. L'union fait la force!

Neen, de Dag van de Aarde is dit jaar niet opnieuw zo'n groot evenement. De milieubeweging heeft eenvoudigweg niet de middelen om elk jaar op die manier uit te pakken. Toch kun je ook dit jaar niet om de Dag van de Aarde heen. In elke Vlaamse provincie worden de krachten gebundeld in één grote activiteit. Samen staan we sterk, dat geldt ook dit jaar.

En alle info over deze activiteiten vind je uiteraard op www.dagvandeearde.be.

11

14

Vlaanderen is de stoutste en vu

Het gaat nog steeds slecht met het Vlaamse leefmilieu ...

Neen, het is niet leuk. Het is absoluut niet leuk om na meer dan dertig jaar strijd voor een beter leefmilieu te moeten vaststellen dat we Vlaanderen van dag tot dag minder groen en minder leefbaar blijven maken. En dat zeggen wij niet alleen, het bleek ook uit het in december voorgestelde Mira-T-rapport. En omdat wij het nauwelijks beter zouden kunnen zeggen, citeren we gewoon uit het persbericht dat de Vlaamse Milieumaatschappij over Mira-T onder de kerstboom dropte: "Niettegenstaande op sommige gebieden geleidelijke verbeteringen merkbaar zijn, blijft het voor Vlaanderen de opdracht de grote historische vervuiling weg te werken, evenals de gevolgen van het aanhoudend hoog en verspillend consumptiegedrag van de meesten onder ons. De toestand verbetert, maar te traag om een duurzame toekomst voor de volgende generaties te verzekeren."

vuilste kleuter van de klas

En alsof dat nog niet duidelijk genoeg was, bleek nog recenter dat Vlaanderen op Europees vlak zelfs helemaal achteraan lijkt te bengelen. Vlaanderen als stoutste en vuilste kleuter van de klas?

Wij bladerden dus even in Mira-T, en zetten een aantal gegevens even op een rijtje. Met hier en daar wat extra informatie en wat commentaar ...

Niet met de pretentie volledig te zijn, noch wat de thema's betreft, noch hun inhoud.

Schadelijke stoffen

Onder schadelijke stoffen verzamelen we een hele pleiade uiteenlopende stoffen, gaande van de stofdeeltjes die dieselmotoren produceren over bestrijdingsmiddelen, vluchtige organische stoffen (VOS) en zwaveloxiden (Nox) tot zware metalen.

Een voorbeeld: benzeen, een uiterst kankerverwekkende VOS. Dat is onder andere een gevolg van het autoverkeer, waarbij benzinestations een opvallende

Ze zijn alledrie verantwoordelijk voor het milieuprobleem: de industrie, de landbouw én de gezinnen. En vooral die laatsten zijn niet echt op de goede weg. Op afvalvlak wel een beetje, op transportvlak nog lang niet. Onze verspilling bedreigt nog steeds het welzijn van de volgende generaties.

rol vervullen. En dan merk je dat er in Vlaanderen 1 benzinestation is per 777 wagens, terwijl er Nederland slechts 1 station per 1.435 wagens is. Of met andere woorden: wij tellen er in Vlaanderen bijna dubbel zoveel als onze noorderburen.

Een ander voorbeeld. De Nox-concentratie (stikstofoxiden) moest met 40% dalen tegenover 1990. In realiteit steeg ze met 10 %. Ook de kritische ozonlast voor gewassen en semi-natuurlijke flora werd in de laatste 10 jaar gemiddeld met méér dan 100 % overschreden. Beter nieuws? De uitstoot van zware metalen in de lucht en in het oppervlak-

tewater is de voorbije jaren flink gedaald, de concentratie van zwevend stof blijft onder de van toepassing zijnde Europese normen, de uitstoot van zwaveldioxide is met 31 % gedaald t.o.v. 1990 en ook de indicator die de milieubelasting van bestrijdingsmiddelen weergeeft, kent een dalend verloop ten opzichte van 1991.

Bedreiging voor onze gezondheid

Toch is de conclusie verre van rooskleurig. De hoge belasting van het milieu door een veelheid van chemische stoffen blijft een bedreiging voor de volksgezondheid vormen. Zo zijn bijvoorbeeld de concentraties in de lucht van vluchtige organische stoffen (VOS) en producten van onvolledige verbranding (POV) de laatste jaren nauwelijks gedaald. Sommige van deze stoffen zijn kankerverwekkend, andere tasten de ademhaling aan of hebben vermoedelijk een impact op het genetisch materiaal. En zware metalen en bestrijdingsmiddelen verontreinigen in grote mate de bodem.

En waar er dan toch eens goed nieuws is, is er te vaak ook een schaduwzijde. Zo is bij voorbeeld de emissie van vluchtige organische stoffen door het wegverkeer drastisch afgenomen. Dat is het resultaat van onder andere de veralgemening van katalysatoren, de afname van het benzineverbruik per gereden kilometer en het gebruik van efficiëntere motoren. Maar de belangrijkste reden is ... het toenemend gebruik van dieselmotoren. Goed nieuws voor het milieu? Neen, want die produceren dan weer stofdeeltjes die erg schadelijk zijn voor de menselijke gezondheid.

Hinder

Hinder (geur, licht, lawaai ...) is zeer subjectief, uit zich in velerlei gedaanten en is bovendien moeilijk te kwantificeren. Voor de ene mens stinkt het, voor de andere niet. En dan is er nog de vraag hoe erg het stinkt! Toch blijkt uit onderzoek dat het aantal gehinderden in Vlaanderen vrij hoog is.

En dat hoeft uiteraard niet te verbazen: in ons dichtbebouwde en slecht georden Vlaanderen heeft haast elke Vlaming last van de activiteiten van zijn buur. En bijgevolg is het niet denkbeeldig dat een groot deel van de zogenaamde verzuring van de samenleving hier haar oorsprong vindt.

Vermesting

Mest is nitraat, en dat is zowel voor veel kwetsbare natuurwaarden als voor de menselijke gezondheid een probleem. En ook op het vlak van die mest blijft het nog een lange weg te gaan. Zo vertonen de indicatoren die de concentratie van vermestende bestanddelen in het milieu opvolgen weinig verbetering over de laatste jaren en blijft het aantal overschrijdingen van de kritische last voor stikstofdeposities in de 652 onderzochte bossystemen in Vlaanderen boven 99%. En dat dus ondanks alle echte of vermeende, efficiënte of inefficiënte maatregelen zoals de afbouw van de veestapel, de mestbank, mestverwerking. "Er zijn teveel varkens onder ons" is een slogan die inmiddels al vijftien jaar meegaat en jammer genoeg nog steeds niet achterhaald is.

Verzuring

Vermesting zorgt voor verzuring en dus zijn die twee een beetje tweelingbroertjes. Verzuring is immers een gevolg van NO_x (stikstofoxiden), SO₂ (zwaveldioxide) en NH₃ (ammoniak). Verzuring is schadelijk voor mens én natuur, en dus hebben we alle belang bij het terugdringen ervan. En dat gebeurt ook, want de meeste cijfers vertonen over de voorbije tien jaar een dalende trend. Maar anderzijds blijven ze nog veel te vaak boven de norm, en dus is ook hier de conclusie: er is nog héél veel werk aan de winkel.

Smog, fotochemische luchtverontreiniging

Een kwarteeuw geleden leerden we op de lagere school al over smog, en het voorbeeld dat daarbij werd aangehaald was steeds hetzelfde: de binnenstad van Londen. Wel, we hebben het onderwijs

het de voorbije kwarteeuw een stuk makkelijker gemaakt, want intussen hoeven we voor smog niet meer naar Londen, we hebben het zelf - veel te vaak en op veel te veel plaatsen. We kennen al jarenlang een stijging wat piekmomenten betreft, en 2003 was wat dat betreft een heel dramatisch jaar. Wat natuurlijk veel met de warmte te maken had. Wat anderzijds natuurlijk ook weer betekent dat de klimaatsverandering voor nog meer pieken gaat zorgen. Bovendien wordt steeds duidelijker dat niet alleen die hoge pieken schadelijk zijn voor de menselijke gezondheid. Ook de lagere constante ozonvervuiling is voor grote groepen mensen schadelijk. Tja, misschien moet men, na de radio-oproepen om bij zo'n momenten binnen te blijven en de ramen te sluiten, binnenkort maar vragen dat de mensen hun mond gesloten houden ...

Energie & klimaat

Hier kunnen we kort zijn, niet omdat dit geen probleem meer is, wel omdat het probleem zo vaak wordt aangehaald. Inzake Kyoto staan we immers nog nergens! En toch kan het anders, want de Vlaming stoot maar even 20% meer broeikasgassen per persoon uit dan het gemiddelde van de ons omringende buurlanden. En dat betekent dat de uitstoot van broeikasgassen bij voortzetting van het huidige beleid tegen 2010 met meer dan 22% zal stijgen. Dat is dus mijlenver verwijderd van de internationaal aanvaarde 7,5% ... vermindering.

Niet alleen het vrachtvervoer is een groot probleem, ook het gebruik van de privéwagens blijft veel te hoog. Nochtans weten we allemaal heel goed dat dat schadelijk is, niet alleen voor het klimaat maar ook voor onze eigen gezondheid.

Oppervlaktewater

De kwaliteit van onze waterlopen is nog zo'n probleemkind. De waterkwaliteit verbetert dan wel gestaag, ze blijft nog steeds verre van goed. En bovendien verlaagt de verbetering van waterkwaliteit zich veel te weinig in meer natuur. En wat voor enkele jaren nog wél goed was, is dat intussen vaak ook al niet meer. Wat dus wil zeggen dat onze waterlopen allemaal dezelfde middelmatigheid genieten: zwart wordt grijs, maar groen wordt ook grijs ... En daardoor blijven we héél ver verwijderd van alle Europese richtlijnen en doelstellingen! En dan hebben we het nog niet gehad over de sterk verontreinigde waterbodems. Die bevatten een schat aan vuiligheid waar we nog lang zullen kunnen van genieten ...

Waterhuishouding & verdroging

Tussen 1996 en 2000 zaten we goed. Toen nam het watergebruik af, en niets wees er toen op dat die trend zou tenietgaan. Edoch, sindsdien is het waterverbruik opnieuw aan het stijgen, en dat zie je vooral in het drinkwatergebruik. Bovendien had die daling een minder gebruik van oppervlaktewater tot gevolg, en veel minder een vermindering van grondwatergebruik. Dus hoeft het ook niet te verbazen dat de grondwaterstand in het 'Sokkelsysteem' steeds dramatischer wordt. De extreme bemaling van die waterlagen schept stilaan onomkeerbare problemen, want om de trend

te keren en tot een evenwichtige grondwaterstand te komen moeten de vergunde debieten met ... 75% worden afgebouwd. De vergunde debieten dus, want niemand weet echt hoeveel water er illegaal uit de bodem wordt opgepompt ... Je moet er trouwens rekening mee houden dat van de hele watervoorraad slechts een heel klein gedeelte bruikbaar is, en de beschikbaarheid is in Vlaanderen dan nog het laagst van alle Europese regio's. Redenen te over om maatregelen te nemen. Vraag dus maar eens aan minister Peeters (CD&V) waarom dat niet gebeurt ...

Bodemverontreiniging

We hebben in het verleden meer dan aardig geknoeid en dus zitten we met een groot aantal verontreinigde sites. Dat blijkt ook uit de cijfers: 14 671 sites, samen goed voor 361 km². Of dat cijfer klopt, valt te betwijfelen: onderzoek naar historische bodemvervuiling kost veel tijd en ... geld. En het saneren van die gronden kost nog véél meer. Een tijdbom tikt op zoveel plaatsen in Vlaanderen. En op hoeveel plaatsen de rotzooi richting grondwaterlagen sijpelt - daar durven we eerlijk gezegd nauwelijks aan denken ...

Versnippering

Luchtfoto's tonen Vlaanderen als veruit de meest versnipperde regio van Europa. En dat heeft zo zijn gevolgen. Ten eerste is het nefast voor de biodiversiteit. Massa's soorten zijn afhankelijk van aaneengesloten natuurgebieden, en die zijn in Vlaanderen bijzonder zeldzaam. Maar bovendien kost de verspreide bebouwing ons ook handenvol geld: openbaar vervoer, gas, water, elektriciteit, kabel, riolering ... Noem maar op: het kost allemaal een pak extra. Kun je daar nog wat aan doen? Ja, met een door-dachte en consequente ruimtelijke ordening kun je daar hier en daar nog wat correcties op aanbrengen. Waarom de bevoegde minister, Dirk Van Mechelen (VLD), daar geen werk van maakt, moet je natuurlijk niet aan ons vragen.

Afvalbeheer

We hoeven natuurlijk niet altijd somber te zijn. Wat de verwerking van afval

betreft, schrijft Vlaanderen een redelijk succesverhaal. We slagen er niet alleen in om een belangrijk percentage van het huishoudelijk afval gescheiden in te zamelen, de totale afvalberg lijkt sinds enkele jaren ook niet meer te groeien. Ja, horen we je al zeggen, maar dat slaat allemaal alleen op huishoudelijk afval. En we moeten het inderdaad toegeven: huishoudelijk afval maakt maar 10% van de totale afvalberg uit. En dan nog kun je zeggen: van het restafval wordt veel teveel verbrand (al is de uitstoot van zwevend stof en dioxines door huisvuilverbrandingsinstallaties wel drastisch gedaald), van het opgehaalde afval wordt te weinig echt gerecycleerd en van afvalpreventie wordt veel te weinig werk gemaakt. Klopt allemaal ...

Biodiversiteit

Dichtbebouwd en economisch ontwikkeld, en dus kan Vlaanderen niet anders dan natuurarm zijn. Zo denkt althans milieuminister Peeters daarover. Maar je kunt met veel meer reden net het omgekeerde zeggen: dat Vlaanderen een veel grotere verantwoordelijkheid draagt voor de biodiversiteit. En vandaag gaan te veel plantensoorten, vlin-ders, libellen, vogels ... sterk achteruit. De rode lijsten met bedreigde soorten worden steeds langer. Dat heeft te maken met onze slechte milieukwaliteit, maar ook met de zeer beperkte oppervlakte beschermd en beheerd natuureservaat. In Vlaanderen bedraagt dat nauwelijks 1,1 % van het grondgebied. Terwijl het gemiddelde streefcijfer voor Europa 10% bedraagt, met 2% als absoluut minimum!

Het sorteren van afval, daar is de Vlaming goed in. Wat natuurlijk nog niet wil zeggen dat er afvalarm wordt geconsumeerd. Want ook op dat vlak is er nog een heel lange weg te gaan.

Economie schiet zichzelf in de voet

Het gaat dus niet goed. En dat heeft structurele oorzaken. In Vlaanderen verloopt de ontkoppeling tussen de milieudruk en de economische groei immers merkbaar trager dan in de meeste andere Europese landen. Zo stijgen b.v. de totale productie van huishoudelijk afval, de emissies van koolstofdioxide en deze van de stikstofoxiden nog altijd sneller dan het bruto geografisch product. Nochtans is de ontkoppeling van economische groei en verbruik van milieugoe-deren een basisvoorwaarde voor een duurzame ontwikkeling. De slechte milieukwaliteit is trouwens niet alleen nefast voor planten en dieren, maar gaat dus ook in toenemende mate de menselijke gezondheid schaden. En dat kost ons, naast handenvol geld, ook 5 maanden van ons gezond leven. Bovendien legt het milieuprobleem een toenemende druk op de economie, en levert het het Vlaamse bedrijfsleven een van langsom grotere handicap ten opzichte van de buurlanden op. En dus is het besluit meer dan duidelijk: de economie zorgt mee voor de slechte milieutoestand in Vlaanderen. En de slechte milieutoestand zorgt op zijn beurt voor toenemende schade aan de economie. Een vicieuze cirkel dus. Of met andere woorden: de economie schiet zichzelf in de voet ...

Stef Boogaerts
hoofdredacteur Milieurama

En wat Vlaams milieuminister Kris Peeters daar (vooral NIET) aan doet, leest u vanaf bladzijde 11!

Milieu in 2005: meningen v

Norbert De Batselier:
“De milieubeweging moet in de toekomst een partner voor verbetering van de samenleving worden.”

Het voeren van een coherent milieubeleid is een politieke aangelegenheid die bij momenten hard wordt gespeeld en waarbij ook andere factoren spelen die niets te maken hebben met milieu. Dat wil niet zeggen dat het uitsluitend de politiek is die dit beleid moet uittekenen. Tijdens mijn ministerschap heb ik steeds gewerkt in een algemeen kader dat steunde op twee basisbegrippen: overleg en verantwoordelijkheid. Overleg, zeker met de milieubeweging, heb ik altijd uitvoerig gestimuleerd. Alle bij een concreet dossier betrokken partijen werden uitgenodigd, alhoewel dat open overleg in die fase niet wettelijk verplicht was. Deze samenwerking leidde in een aantal gevallen tot successen. Zo leidde de druk van de Duinenwerkgroep - een verband van lokale milieugroepen aan de kust - tijdens de regeringsvorming tot de decretale bescherming van de duinen,

een zaak die in 1994 gerealiseerd werd met het zogenaamde Duinendecreet. Ik heb er wel over gewaakt dat overleg niet tot immobilisme leidde: als er in dossiers geen consensus mogelijk was, was het mijn taak als beleidsmaker om ervoor te zorgen dat knopen werden doorgehakt.

Als ik de milieubeweging ten tijde van mijn ministerschap vergelijk met de huidige, stel ik vast dat zij inzake 'zichtbaarheid en imago' de voorbije decennia een hele evolutie heeft doorgemaakt. Vroeger moest de milieubewe-

ging spraakmakende acties opzetten om te worden gehoord, terwijl dat vandaag veel minder noodzaak is. Nu is men er in brede lagen van de samenleving veel meer van bewust dat het allemaal anders moet en dat een groene reflex levensnoodzakelijk is. Bovendien krijgt de milieubeweging, door de enorme communicatiemiddelen en de toenemende rol van de media, makkelijker een forum.

De milieubeweging in de eenentwintigste eeuw moet blijven werken aan concepten die richting geven in het milieubeleid, zonder dat zij voor alle problemen een concreet antwoord moet bieden. Ik zie de milieubeweging morgen veeleer als een partner voor de beleidsmakers die mee denkt aan nieuwe benaderingen van de natuur en van de samenleving. Daarbij moet zij afstappen van oude theorieën die - alhoewel ontegensprekelijk correct - de dag van vandaag aan impact en overtuigingskracht hebben ingeboet. Correct en diepgaand milieubeleid zijn strijdig met een egoïstische kijk op de samenleving. Aangezien vandaag de individualistische benadering overheerst, komt het issue milieu minder goed aan zijn trekken. De verantwoordelijke minister heeft daar slechts deels iets mee te maken. De milieubeweging moet in de toekomst een partner voor verbetering van de samenleving worden en zal dus zijn eigen stellingen aan het economische en het sociale moeten toetsen. Zoals we hopen dat de beleidsnormen van morgen opnieuw meer de economie toetsen aan het ecologische criterium.

Het komt de milieubeweging toe om permanent nieuwe vormen te zoeken om milieuzorgen voor de eenentwintigste eeuw overtuigend te beargmenteren en te presenteren, steeds vanuit een realistisch perspectief.

Norbert De Batselier

is voorzitter van de Vlaamse Raad en burgemeester van Dendermonde, maar vooral de oud-milieuminister ten tijde van de Groene Hoofdstructuur en het Mestactieplan.

van . . .

“Willy Coolsaet Pleidooi voor een koerswijziging.”

Er was ooit een tijd dat de milieuproblematiek ruim de media haalde, de periode namelijk waarin de groene partijen deel uitmaakten van de regering.

Meer en meer mensen werden zich van het milieuprobleem bewust, sommigen werden zelfs ongerust om niet te zeggen woedend. We begrijpen wat de reden was: de media kunnen niet naast de politieke gebeurtenissen heen kijken en de initiatieven van de Groenen waren politieke materie. Er werd gedebatteerd, getwist, maar in de plaats van

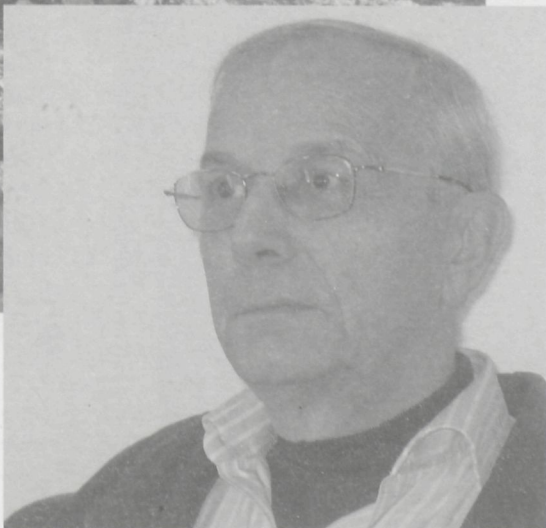
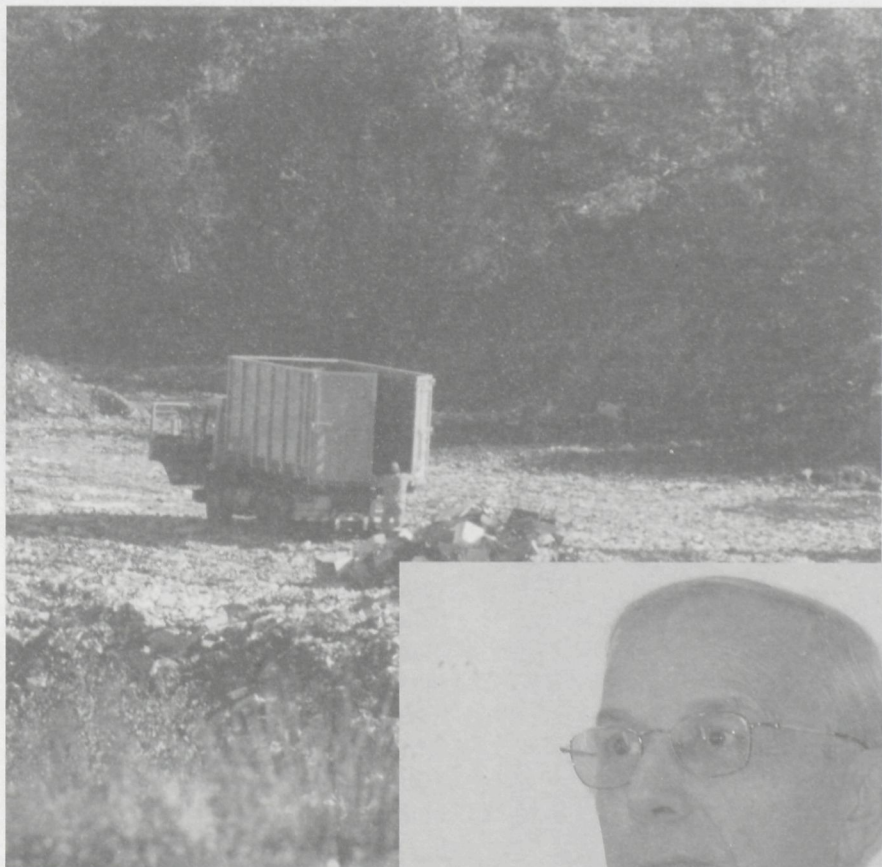
onverschilligheid en onwetendheid kwam de instemming of de afkeuring van de mensen. En dat was uitstekend.

De groenen hebben sedertdien besloten zich terug te trekken. Toch kan het doel van een politieke partij moeilijk een ander zijn dan het volgende wisselspel: het bewerken van de geest van de mensen zodat concrete maatregelen doorgedrukt kunnen worden en, omgekeerd, het stellen van politieke daden, zoals het indienen en realiseren van wets-

voorstellen, met voor de Groenen als 'neveneffect' de groei van het milieubewustzijn.

Waarom die terugtocht in een steriele oppositie? Misschien omdat al te zeer het inzicht ontbrak dat politiek bedrijven impliceert tot compromissen bereid zijn, water in zijn wijn (laten) doen, hoewel nooit in zo'n hoeveelheid dat de wijn er smakeloos door wordt. De kiezers van de gevestigde partijen begrijpen dat blijkbaar redelijk goed. Die van de groene partijen - en ik vrees die groene partijen zelf - veel minder. Zijn ze zo fundi (fundamentalist) dat ze nog liever niets bereiken dan een soort radicale zuiverheid prijsgeven? Zou Groen! er niet beter aan doen zijn kiezers er zonder verpozen op te wijzen dat het beter is een aantal concrete resultaten te boeken (en heel zeker het milieubewustzijn te zien groeien) dan in de vergetelheid te verzeilen maar met behoud van de geïdealiseerde toekomst? Het is een misvatting te menen dat men niet tegelijk kan vasthouden aan meer radicale eisen (voor de toekomst) en (reformistisch) ijveren voor haalbare concrete punten. Het is op basis van dezelfde redenering een vergissing te denken dat men zijn eigenheid zal verliezen als men in een kartel stapt. Ook tot deze stap moeten de kiezers worden 'opgevoed'.

Als het milieubeleid in Vlaanderen vandaag sputtert, dan is dat misschien omdat men het politiek over de verkeerde boeg is gaan gooien.

Prof. Emeritus Dr. Willy Coolsaet
Vakgroep Wijsbegeerte en moraalwetenschap
Universiteit Gent

Mark Dubrulle

“De milieubeweging mag geen gesubsidieerd studie-bureau worden, zonder voeling met de achterban.”

Milieu moest hét thema van de 21ste eeuw worden. Verwacht je dat dat inderdaad zo wordt?

Milieu blijft beslist hét thema van deze eeuw, zij het dan onder andere benamingen. Het concept is ingeburgerd als één van de belangrijkste parameters in de brede maatschappelijke zorgen. Het woord zelf verdwijnt vaak, maar wordt gedekt door termen zoals duurzame ontwikkeling en globalisering. De aandacht gaat in die richting. Er bestaat een ecologisch onderbewustzijn, gevoed door de veel diepere, ruimere maar diffuse beschavingscrisis. Daarom kunnen de politieke en economische beleidsmakers en besluitvormers het milieu niet meer negeren. Velen onder hen zitten echter nog in het oude paradigma van de allesoverheersende economie, waarin de ecologie nauwelijks of niet geïnternaliseerd wordt.

De voorbije jaren had de milieubeweging grote invloed op het beleid. Hoe zie je dat evolueren? En wat moet de milieubeweging zelf doen om haar invloed te blijven uitoefenen?

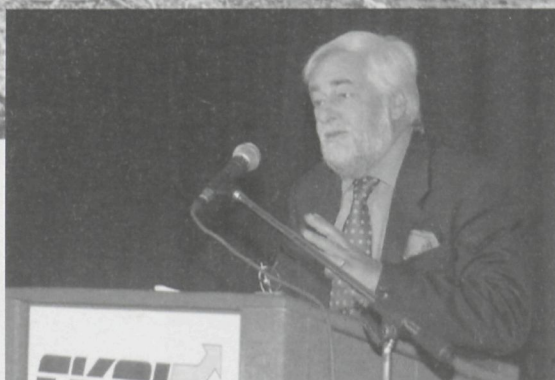
De milieubeweging moet meer dan ooit invloed blijven uitoefenen op het beleid. Omdat (a) het maatschappelijke draagvlak ogenschijnlijk afneemt, (b) het beleid te schuchter blijft op veel concrete vlakken, (c) de werkelijke macht meer dan ooit bij economisch financiële kringen ligt. De milieubeweging moet via alle mogelijke kanalen (adviesraden, overlegplatforms, media ...) meer dan ooit haar deskundigheid doen gelden. Maar ze moet tegelijk wel vermijden een gesubsidieerd studiebureau te worden, met steeds minder voeling met de achterban.

Er wordt vaak gezegd dat het draagvlak voor milieu afneemt. Is dat zo en wat kan de milieubeweging daar aan doen?

Het militante is voorbij, mede door de doorbraak van de groenen op het partijpolitieke vlak. In tegenstelling tot andere ideologische stromingen hebben de groene partijen echter geen sterke populaire verankering kunnen bewerkstelligen. Zij zijn te vaak als wereldvreemd overgekomen. Of werden het slachtoffer van politieke valkuilen. In België – en meer nog in Vlaanderen – werd het groene discours door alle partijen gretig overgenomen in de programma's. Efficiënt beleid en concrete maatregelen blijven niettemin nahinken. Bovendien leven wij in een steeds meer uitgesproken klimaat van 'cocooning' en materieel eigenbelang in een wereld waarin onveiligheid en onzekerheid domineren. De milieubeweging moet het reductionistische en egoïstische denken bekampen door blijvende informatie, educatie en vorming.

Vandaag sputtert het milieubeleid in Vlaanderen. Is dat een gevolg van de maatschappelijke context? Of heeft het veeleer een politieke verklaring?

Politiek is de weerspiegeling van de maatschappelijke context. Agenda's veranderen. Milieu is niet meer het belangrijkste aandachtspunt. In de huidige Vlaamse en federale regering zitten wel bekwame ministers. Als de milieubeweging bij hen geloofwaardig, efficiënt en deskundig overkomt, zullen zij daar zeker rekening mee (moeten) houden.

Mark Dubrulle

Medeoprichter en Nationaal Secretaris
Bond Beter Leefmilieu/Inter-environnement
(1972-1980)
Algemeen Secretaris BBL-Vlaanderen
(1972-1975)
Executive Director,
Brussels-EU Chapter Club of Rome

Wat de beleidsnota

Peeters (niet) zegt

over de belangrijkste milieu-uitdagingen

Zelfs klimaatbeleid is niet echt een punt ...

Er gaat geen week voorbij of er komt slecht nieuws van het leefmilieufront. Onze lucht behoort tot de meest vervuilde van Europa, een kwart van de gewervelde dieren is met uitsterven bedreigd, ondanks een investering van 5 miljard in waterzuivering krijgen we de vuilvracht niet naar beneden, onze waterbodems zijn verworden tot gevaarlijk chemisch stort ... Om nog te zwijgen van het falend klimaatbeleid, de versnippering van het landschap en het verlies aan gezonde levensjaren. Een minister van Leefmilieu staat in Vlaanderen voor een uiterst moeilijke opgave en - als ie het een beetje goed meent - weet wellicht niet waar de brand eerst te blussen.

Zo niet Vlaams milieuminister Kris Peeters. Zijn beleidsnota is een gedegen werkstuk dat vooral aandacht heeft voor de complexe regelgeving waar de Vlaming (lees: de Vlaamse ondernemer) mee kampt en dat zich voor het overige niet laat beïnvloeden door de boze buitenwereld. Milieuproblemen? 't Zal wel zo'n vaart niet lopen zeker? Klimaatverandering? Is dat niet dat vervelend gedoe van Kyoto, dat het onze chemische industrie zo moeilijk maakt? Na een eerste lezing voel je dus meer dan de neiging om de beleidsnota leef-

milieu gewoon links te laten liggen: dit wordt de komende vijf jaar toch niets. Maar zo kwaadwillig zijn we nu ook niet, en bovendien bleef onze nieuwsgierigheid prikkelen, en dus hebben we getracht, aan de hand van de 'omgevingsanalyse' en de geformuleerde doelstellingen, te achterhalen wat volgens de beleidsnota nu de échte milieu-uitdagingen zijn.

Lucht

Met onze luchtkwaliteit is het slecht

gesteld, dat steekt de beleidsnota niet weg. "De uitstoot van verzurende gasen blijft een belangrijk probleem" en "de emissies van zwevend stof blijven verontrustend". In beide gevallen wordt vooral het verkeer met de vinger gewezen. De nota heeft ook aandacht voor de ozonvormende en ozonafbrekende stoffen. Behalve het (verplichte) uitvoeren van de Europese richtlijnen ter zake, geeft de nota aan dat "aanvullende lokale maatregelen evenwel vereist kunnen zijn". Concreet zou het gaan over "het ontwikkelen van programma's ter reductie van fijn stof (PM10), polyaromatische koolwaterstoffen (PAK's), zware metalen en dioxines in de lucht" (strategische doelstelling).

Vreemd toch dat we onder 'operationele doelstellingen' dan alleen lezen dat het bestaande luchtmeetnet verder moet worden uitgebreid om over de nodige gegevens te kunnen beschikken om "de juiste beleidsmaatregelen te definiëren".

Klimaat

Een nog groter raadsel is het stuk over de klimaatverandering, actueel toch het grootste en meest fundamentele milieuprobleem, dat bovendien de zwaarste economische impact zal hebben op onze én komende generaties. Toch blijft het, op basis van zijn beleidsnota, nogal duister wat de minister daarover denkt, en nog meer over wat hij daaraan gaat doen.

Hij weet wél dat "de grootste toenames van broeikasgasemissies terug te vinden zijn in de sectoren verkeer & vervoer en industrie". Maar of dat verontrustend is, en of we daar wat zullen aan doen, en of dat eigenlijk wel een probleem is?

De minister is er duidelijk niet te zeker van: "het zou kunnen dat de mens een negatieve invloed heeft op het klimaat". Concrete maatregelen worden dan ook

niet in het vooruitzicht gesteld. Het zal de minister dus geen zorg zijn ...

Bodem

"Bodemerosie en bodemverontreiniging zijn allebei problematisch." Toch zal "bodemsanering voorts rekening moeten houden met de financiële realiteit". Met andere woorden: het saneringsprogramma, dat voorzag in het saneren van de historisch zwaar vervuilde

Vlaamse bodems over een periode van 36 jaar, gaat blijkbaar te snel. Over bodemerosie wordt verder helemaal gezweven.

Biodiversiteit

"23% van de vaatplanten en 28% van de gewervelde diersoorten in Vlaanderen zijn met uitsterven bedreigd". Het gaat dus niet goed met de Vlaamse natuur. Bos- en natuurgebieden zijn te klein en

te versnipperd ... Toch geeft de nota niet aan dat het uitbreiden van het areaal en het tegengaan van het verlies aan biodiversiteit topprioriteiten zouden zijn. Alles wordt afhankelijk gemaakt van externe factoren en actoren.

Waterbodems

Dat de minister de bedenkelijke kwaliteit van het oppervlaktewater heel ernstig neemt, blijkt op verschillende plaat-

Een beleidsnota zegt niet alles ...

"Een goede tekst is een tekst die veel interpretaties toelaat. In die zin is mijn beleidsnota een zeer goede tekst". Aan het woord: Kris Peeters, minister van Leefmilieu en politiek verantwoordelijk voor de 'beleidsnota leefmilieu en natuur 2005-2009'. Zoveel verschillende mogelijkheden tot interpretatie had de milieubeweging er nochtans niet in gezien. Een 'beleidsnota' wordt verondersteld uitdrukking te geven aan wat een minister de komende 5 jaar van plan is. Van een beleidsnota leefmilieu verwacht je dus dat je te weten komt wat voor de minister de belangrijkste milieu-uitdagingen zijn en hoe hij deze denkt aan te gaan. Een goede beleidsnota zou dus voor weinig interpretaties vatbaar moeten zijn. En dus is dit geen goede beleidsnota. Want zelfs wie hem de vierde maal heeft doorgelezen, ontrafeld en op alle mogelijke manieren heeft doorzocht, blijft op zijn honger: wij weten niet wat volgens de minister de voornaamste milieu-uitdagingen zijn en wij weten vooral niet wat de minister van plan is te doen. Wat wij wel weten is dat de minister heel veel belang hecht aan vereenvoudiging van regelgeving. Dat is lovenswaardig. Binnen de milieubeweging staat men daar soms argwanend tegenover. De vrees bestaat dat vereenvoudiging wel eens zou kunnen samenvallen met versoepeling. Dat minder regels eigenlijk een andere omschrijving zijn van minder milieu. Dat risico bestaat natuurlijk. Maar deze minister herhaalt voor al wie het horen wil, dat dat niet de bedoeling is. Integendeel. Alle milieudoelstellingen moeten gehandhaafd worden. De minister herhaalde het bij de voorstelling van de beleidsnota tot driemaal toe. Jammer dat het niet in de beleidsbrief zelf staat. Na tientallen pagina's, gewijd aan de regelgeving, waarbij vaak pamfletair van leer getrokken wordt tegen 'betutteling', 'regeldrift' en 'planningsdrift' en waarin vereenvoudiging van regels en procedures de rode draad vormen, zoeken wij vergeefs naar een korte passage waarin wordt aangegeven dat de milieudoelstellingen worden behouden. Hoe daarover zal worden gewaakt, op welke manier men – bijvoorbeeld via het betrekken van de milieubeweging –

garanties wil inbouwen dat de integriteit van de milieudoelstellingen bewaakt wordt? Dat komt niet aan bod ...

Misschien kan minister Peeters meer dan wij, maar wij vinden het alvast héél moeilijk om wat er niet staat op veel verschillende manieren te lezen. Maar laten we geen spijkers op laag water zoeken. De minister is van plan om regels te vereenvoudigen en daarbij de milieudoelstellingen te handhaven. Als hij dat doet krijgt hij applaus van op alle banken. De minister is niet enkel een overtuigd vereenvoudiger van regels, hij is ook een overtuigd realist. "Er moet expliciet rekening gehouden worden met de Vlaamse sociaal-economische context", zo lezen we. Dat lijkt ons een verstandig uitgangspunt. Sterker: wij zouden ons ernstig zorgen maken, mocht er gestaan hebben: 'tijdens deze legislatuur zullen wij ons van de werkelijkheid niet veel aantrekken'. Wellicht hoorde het voornemen dan ook tot de vaste voornemens van alle Vlaamse ministers, sinds Vlaanderen over een eigen regering beschikt. Toch lijkt het in deze beleidsnota een belangrijke verklaring. Niet alleen staat ze herhaaldelijk op papier, tijdens de presentatie legde de minister zelf er ook meermaals de nadruk op. En wel om het onderscheid te duiden tussen de werkelijkheid in Vlaanderen en de werkelijkheid buiten Vlaanderen.

'De werkelijkheid' in Vlaanderen ziet er als volgt uit: 'dichtbevolkt', sterk industrieel ontwikkeld, met intens (vracht)verkeer, sterk verstedelijkt. We kunnen het niet tegenspreken. En omdat we zo verschillend zijn, en omdat onze bevolking veel zwaarder te lijden heeft onder luchtvervuiling, lawaaihinder, waterverontreiniging, tekort aan bos, tekort aan natuur, tekort aan groen in de stad ... zouden wij logischerwijze een tandje bijsteken. Maar niet minister Peeters. Wij lezen de tekst anders. Wij menen te lezen dat sommige normen voor Vlaanderen te hoog gegrepen zijn, en dat deze dus best naar beneden toe worden bijgesteld. "Misschien is deze tekst voor diverse interpretaties vatbaar", hopen wij dan. En zo wordt het dan misschien toch nog een goede tekst ...

sen in zijn beleidsnota. In het hoofdstuk 'milieugevaarlijke stoffen' lezen we dat "meer dan de helft van de waterbodems verontreinigd tot sterk verontreinigd zijn." Zo ook in het hoofdstuk 'milieu en gezondheid': "Gebromeerde vlamvertragers worden in sommige waterbodems in uitzonderlijk hoge concentraties aangetroffen. Zij hebben mogelijk een hormoonverstorende functie".

Maar betekent dat ook dat er snel moet worden ingegrepen? In het hoofdstuk 'water' vinden we daar bitter weinig van terug: "De sanering van waterbodems heeft uiteraard enkel zin als ze wordt gekoppeld aan inspanningen op het vlak van de sanering van de vervuiliingsbronnen en erosiebestrijding." Maar net over het belangrijke probleem van de erosiebestrijding wordt in de nota met geen woord gerept! Wel "zal een sectoraal uitvoeringsplan bagger- en ruimingsspecie (SUP) mogelijke oplossingen en scenario's aanreiken met de daarbij behorende kosten".

Positief? Neen, want wie tussen de lijnen leest, begrijpt meteen dat het bestaande SUP niet wordt behouden ...

Water

"Grondwaterreserves worden in bepaalde gebieden bedreigd omdat de vraag naar grondwater er groter is dan de natuurlijke aanvulling van de reserves". De nota neemt de zaak ernstig, want "De Vlaamse Regering zal het aanboren van de grondwatervoorraden zoveel als mogelijk beperken tot die toepassingen waar het onontbeerlijk is voor het productieproces waar uit grondwatermodelleren blijkt dat dit nodig is".

Ook de kwaliteit van het (oppervlakte)water baart zorgen: "De meetnetten tonen aan dat heel wat (delen van) watersystemen bedreigd zijn, zowel wat het kwantiteits- als het kwaliteitsaspect betreft". Maar hoe daar wat aan moet gebeuren, blijft nog koffiedik kijken. "Het aantal huizen, aangesloten op de riolering, moet

omhoog en er zullen tegen 2009 'normen inzake waterkwaliteit' worden goedgekeurd." 2009, is dat niet toevallig ook het einde van de legislatuur?

En nu?

Ofwel hebben de auteurs van de 'beleidsnota' er zich wat makkelijk vanaf gemaakt (wat bij beleidsnota's wel eens meer gebeurt), ofwel hebben we een probleem. Wij vrezen voor het tweede, en dus is het aan de milieubeweging om na te gaan of het effectieve beleid het niveau van de nota overstijgt.

Jan Turf

Beleidscoördinator bij
Bond Beter Leefmilieu

advertentie

de Koevoet

ecologisch magazine

de Koevoet verschijnt 4 maal per jaar (maart, juni, september en december), een abonnement kost 15 €. Een proefnummer aanvragen kan op telefoonnummer 016 23 26 49 of via koevoet@dialogo.be. U kan ook online op verkenning gaan op www.dialogo.be.

de Koevoet tilt je wereld op

"Hoe hard we ook ons best doen, echt goed zal het nooit meer zijn"

Interview over milieu en natuur anno 2005 met Rudy Verheyen, afscheidnemd voorzitter Minaraad Vlaanderen

Alleen al aan zijn biografie kun je een heus artikel wijden! Dat was echter niet onze bedoeling en dus namen we zijn afscheid als voorzitter van de Minaraad als aanleiding om één van de monumenten van het Vlaamse natuurbehoud aan het woord te laten in Milieurama. We troffen Prof. Dr. Emeritus Rudy Verheyen de maandag na het Driekoningenweekend en dus waren kerstverlichting en andere eindejaarsattributen al grotendeels uit het straatbeeld verdwenen. De Anderlechtse Kuregemwijk straalde bijgevolg opnieuw haar vertrouwde beeld uit: kleurrijk leven in een grijze buurt. Ook bij het gebouw waar zowel het Instituut voor Natuurbehoud als de Minaraad hun stek hebben gevonden moet je de kleuren binnenin zoeken, want aan de buitenkant straalt het gebouw zo mogelijk nog meer grijsheid uit dan de buurt waarin het gelegen is.

U hebt 9 jaar aan het hoofd van de Minaraad gestaan. Als voorzitter kon u het wel en wee van het Vlaamse milieu- en natuurbeleid van dichtbij volgen. Welke evoluties hebt u in die periode in het beleid gezien?

Het milieubeleid is snel beginnen groeien in de eerste periode Kelchtermans (1988-1992). Theo Kelchtermans heeft structuur gebracht in het Vlaamse milieubeleid. Zijn grote inventaris van de milieuproblemen - Mina 2000 - is een heel verdienstelijk werk geweest. Baanbrekend zelfs, ondanks al zijn tekorten. Tegelijk was Norbert De Batselier de eerste economie-minister die leefmilieu op zijn agenda zette, en nadien (1992-1995) werd hij op leefmilieu ook de opvolger van Kelchtermans. Hij had de wil om het beleid voort te zetten, maar botste met de Groene Hoofdstructuur en het Mestactieplan op de landbouwsector. En als socialist had hij niet de relatie met de Boerenbond die Kelchtermans als CVP'er wél had. Kelchtermans, die na de Batselier terugkeerde op milieu (1995-1999), slaagde er toen aanvankelijk ook niet in de verzuurde relatie tussen landbouw en natuur te herstellen. Toch moeten we zeggen dat we in die tien jaar grote vooruitgang in het be-

leid hebben gemaakt. De structuur werd versterkt: er kwam geld, wetgeving, personeel, de rapportering werd ingevoerd ... En bovendien werd de invloed van het Europese milieubeleid steeds nadrukkelijker.

Vooruitgang in het beleid, betekent dat ook vooruitgang voor natuur en milieu?

We moeten eerlijk zijn: hoe hard we ook ons best doen, echt goed zal het nooit meer worden. We leven in Vlaanderen, één van de dichtstbevolkte regio's ter wereld, en dan willen we ook nog alle functies hebben. Tja, dan kan het natuurlijk niet anders dan dat natuur, milieu en ruimte onder druk komen. Voor mij is biodiversiteit belangrijk, ik heb dat al van kindsbeen af meegekregen. Voor mij heeft dat ook met ethiek te maken. Maar voor de meeste mensen is dat niet zo. Natuurbehoud staat ver van de mensen. Voor de meeste mensen is het zien van een kraai, het wandelen op de heide en het beschikken over een beetje gezonde lucht al voldoende. Het is het geen zorg dat er op die heide intussen meer pijpenstrootje staat dan struikheide! Tja, kwetsbare soorten als de meeste korstmossen, maar ook de vele soorten organismen die men moei-

lijk kan waarnemen, zoals b.v. vissen, kleine zoogdieren, bodemorganismen ... zijn daar natuurlijk het slachtoffer van. Dat de kwaliteit van lucht, water, bodem ... op lange termijn niet alleen belangrijk is voor de levenskwaliteit maar ook voor de economie, is het belangrijkste wapen om aan natuur- en milieubeleid te doen. Want vandaag knaagt de milieuvervuiling aan de levensverwachting. Dat wordt gemaskeerd door de vooruitgang in de geneeskunde, maar je kunt er niet omheen dat bepaalde ziekten, zoals astma b.v. zowel bij kinderen als bij ouderen toeneemt.

Heeft de Minaraad in die periode zijn doelstelling waargemaakt? En zou het zinvol zijn wanneer hij in een vroeger beleidsstadium betrokken wordt?

De Minaraad heeft zijn best gedaan. Tot de moeilijkheden tussen de Serv en de Minaraad begonnen. Toen was het voorbij hé. Mensen van de vakbonden en de werkgevers zitten zowel in de Serv als in de Minaraad. Wanneer een dossier in de Serv al was behandeld, mochten die mensen van de Serv in de Minaraad geen advies meer uitbrengen. Toen viel het overleg binnen de MINARAad tussen de vertegenwoordigers van de milieube-

oen, er worden"

weging en de vertegenwoordigers van de socio-economische organisaties ten dele stil. Maar tot dat moment hebben we kort op de bal gespeeld, en de adviezen, niet alleen die over milieu maar ook over de raakvlakken ervan, werden in een open, constructief-kritische sfeer opgesteld. Als er fouten zijn gemaakt in de adviesverlening, dan gebeurde dat niet door de Minaraad, veeleer door de handelswijze van de betrokken ministeriële kabinetten. Met de interkabinettenwerkgroep werd soms lang gebakkeleid over een compromis, en dan moest de Minaraad daar

nog uitspraak over doen. Dat moest niet alleen snelsnel gebeuren, er waren ook nog nauwelijks veranderingen mogelijk. Alle ministers van elke politieke partij geven toe dat hun medewerkers meestal na verloop van tijd de MINA-raad gaan beschouwen als een nog te nemen hindernis, veeleer dan als een maatschappelijk adviesorgaan dat een meerwaarde kan betekenen voor hun initiatief en het beleid. Anderzijds mag je als Minaraad ook niet te veel meespeelen met het kabinet want dan ben je er te veel bij betrokken om nadien nog onafhankelijk advies te leveren. Je kunt

wel zeggen dat het zinvol zou zijn wanneer de raad in een veel vroeger stadium zou betrokken worden, zonder dat er een hypotheek mag gelegd worden op de latere adviesverlening die onafhankelijk, in sereniteit en op basis van kennis en ervaring moet kunnen gebeuren.

Onderhandelen met kabinetten en tegelijk afstand houden, dat geldt ook voor de milieubeweging. Welke is de rol van die beweging vandaag?

De milieubeweging moet progressief, hard en ongenueanceerd zijn. Niet alleen

emotioneel, maar moet ook wetenschappelijk onderbouwd zijn. Ze moet geen toegevingen doen. Als het nodig is, moeten zij ambras maken. Maar tegelijk moet ze ook mensen hebben die negotiëren. Overleg en onderhandeling zijn belangrijk voor de milieubeweging. Maar je mag nooit van in het begin plat op je buik gaan liggen. En

als het nodig is, moet je ook de administratie sjotten geven. Zij moeten het werk doen.

De milieubeweging moet ervoor vechten hé! De vakbonden vechten ook heel de tijd door, dat is hun taak. De voorbije negen jaar heb ik heel duidelijk een toename van de kwaliteit bij de milieubeweging gezien. De financie-

ring van de milieubeweging door het Minadecreet is zeker een goede zaak geweest.

Die stijgende kwaliteit is toch ook bij de administraties te zien?

Ja natuurlijk. Maar toch blijven die administraties m.i. onderling nog te veel ruzie maken. En dan gaat het over geld en macht, niet over de inhoud! Dat is onder alle Vlaamse regeringen al zo geweest.

De ruzie tussen Minaraad en Serv heeft wel inspiratie geleverd voor de hervorming van de Minaraad. Is de

“De milieubeweging moet progressief, hard en ongenueanceerd zijn. Maar ook wetenschappelijk onderbouwd.”

**opname van 'god en klein pierke' in de Minaraad een versterking?
En gaat dat de milieudoelstelling niet te veel en te vaak verdrinken?**

Het is niet zo dat we god en klein pierke de Minaraad binnenhalen. We zorgen wel voor een evenwichtiger verdeling van de zetels. In de nieuwe samenstelling hebben we trouwens minder leden: we gaan van 31 naar 24 zetels. En die zijn mooi verdeeld: een derde voor de milieubeweging, één derde voor de sociaal-economische partners en één derde voor de bredere maatschappelijke actoren, zoals consumentenverenigingen. Die zitten niet in de huidige Minaraad. De milieustem wordt zo minder sterk, maar ze wordt wel meer gedragen. De Serv-leden zitten nu ook al in het bureau van de Minaraad, als overgang naar de nieuwe manier van werken. Vorig jaar hebben Ilse Dielen en Philippe Muyters regelmatig en constructief deelgenomen aan de bureauvergaderingen, dit jaar stuurt de Serv Ilse Dielen en Xavier Verboven. Zwaargewichten dus, en dat schept ten minste duidelijkheid. Het is een experiment, de Serv beslist nadien of ze verder met de MINARAad blijven meewerken en op welke wijze.

En beslist zo dus of de nieuwe samenstelling er komt of niet.

De Serv zal inderdaad beslissen of ze al dan niet zullen meewerken met de nieuw samengestelde Minaraad, maar ik heb goede hoop dat de huidige samenwerking zal worden verder gezet.

**Sommigen dromen nog steeds van een beperkt aantal metaraden.
In dat landschap is er voor de Minaraad nog nauwelijks plaats.
Wat vindt u van dat concept?**

Ja, de Vlaamse Regering zat aanvankelijk met de idee om het hele advieslandschap te hervormen door per beleidsdomein één strategische adviesraad te voorzien en één metaraad voor de overkoepelende domeinen (b.v. metaraad voor duurzame ontwikkeling). De Minaraad zou bij die hervorming een 'strategische' raad worden en zich alleen nog met milieu mogen bezighou-

den. Dat was natuurlijk geen goede zaak. De Serv ambieerde zoals de Minaraad een metaraad te worden. De milieubeweging mocht van de Serv wel deelnemen als lid van de metaraad maar mocht niet zetelen in het dagelijks bestuur waardoor de inbreng van de milieubeweging beperkt zou blijven tot adviesverstrekking zonder te kunnen wegen op de besluitvorming van de nieuw op te richten metaraad. Dat was voor de milieubeweging uiteraard niet acceptabel. Ook in de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, waarvan ik ondervoorzitter ben, is er een spanningsveld tussen de milieubeweging, de NGO's en de socio-economische organisaties en is de bereidheid om naar een consensus te zoeken voor sommige dossiers (b.v. energie, klimaatwijziging) zeer klein. Zolang de Serv onversneden standpunten wil geven, zijn de geesten m.i. nog niet rijp voor het concept metaraden.

**Wetenschappers worden vaak verweten in een ivoren toren te leven.
In uw geval is dat allerm minst zo: naast uw wetenschappelijk werk hebt u ook vaak een belangrijke maatschappelijke rol gespeeld.
Waarom?**

Dat is in grote mate een gevolg van mijn loopbaan. Mijn papa, René Verheyen, was curator van de ornithologische verzamelingen van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen en tevens hoofd van het Belgisch Ringwerk. Hij schreef ook verschillende boeken. Ik ben hem op het K.B.I.N. bij het ringwerk opgevolgd, en daar ben ik aan een doctoraat begonnen. Over de spreekw., een soort die toen als hinderlijk werd beschouwd. Als een pestsoort zelfs, in die tijd dynamiteerde men die vogels nog. Maar het is een heel boeiende soort. Aan dat doctoraat heb ik 8 jaar gewerkt, onder het kundig promotorschap van Jan Hublé, de Gentse hoogleraar, zeer bekwaam ecooloog en overtuigd natuurbeschermer. Dan kwam er een vacature voor natuurbescherming aan de Antwerpse universiteit en zo kwam ik op het veldbiologisch station van Kalmthout terecht. Toen ik daar een jaar werkte belde Karel Poma, de toenmalige staatssecre-

taris voor Leefmilieu, me op met de vraag of ik zijn kabinetschef wilde worden. We werkten toen aan een studie over de reorganisatie van het milieubeleid, wat resulteerde in een publicatie over de structuren van het milieubeleid. Dat was in de periode 1974-1977. Ons hele concept werd echter doorgekruist door de regionalisering van het milieubeleid. Wij vroegen ons toen af waarmee men bezig was: milieu is toch grensoverschrijdend?

Ik kreeg het natuurbescherming dus mee van thuis, ik was al heel jong heel erg betrokken bij het natuurbescherming. En daar kwam later dus nog die kabinetschefervaring bij. Het gevolg daarvan was dat men mij overal vroeg. Een 'groene' liberaal was heel zeldzaam, en dus werd ik ondervoorzitter van allerlei commissies, het voorzitterschap was in die tijd altijd voor een CVP'er of SP'er. Volgens het cultuurpact moesten alle partijen in alle Vlaamse Raden en Commissies zetelen hé.

Vanop het kabinet Poma keerde je terug naar Antwerpen.

Ja, ik ben daar beginnen lesgeven over ethologie en over natuurbescherming. Mijn onderzoek over milieu is altijd projectgericht en beleidsondersteunend geweest. Mijn onderzoeksgroep natuurbescherming heeft zeer veel projecten kunnen uitvoeren voor de Vlaamse overheid en daardoor veel rapporten kunnen uitgeven, maar weinig wetenschappelijke 'publicaties'. Dit heeft mij voor promoties aan de universiteit wel parten gespeeld. Ik ben nl. heel laat gewoon hoogleraar geworden. Ik was al 56, mijn broer was al gewoon hoogleraar op zijn 29ste. In academische kringen kijkt men vooral naar publicaties in internationale wetenschappelijke tijdschriften met 'peer review' en in vergelijking met andere collega's beschikte ik aanvankelijk over veel minder wetenschappelijke publicaties maar over veel meer wetenschappelijke rapporten. Via mijn onderzoeksgroep ethologie (diergedrag) en in mindere mate via de onderzoeksgroep natuurbescherming heb ik tijdens de periode 1985-1995 een groot aantal publicaties in internationale toptijdschriften kunnen

publiceren waardoor mijn wetenschappelijke 'output' door de bevorderingscommissie als uitstekend werd beoordeeld, zodat ik kon voorgedragen worden voor een bevordering. Het feit dat in de meeste Vlaamse universiteiten wetenschappelijke dienstverlening ondergewaardeerd wordt tegenover de wetenschappelijke output verklaart waarom de meeste docenten prioritaire aandacht geven aan het wetenschappelijk onderzoek. Anderzijds kan ik stellen dat ik op geen enkel moment spijt heb gehad van wat ik heb gedaan.

Je was dan wel 56 toen je gewoon hoogleraar werd, nadien ben je wel de 'superrektor' van de Antwerpse universiteit geworden.

Jaja, vanaf toen ging het inderdaad allemaal snel. Als rector heb ik samen met de andere Rectoren van de Vlaamse universiteiten het systeem proberen te hervormen. De taak van universiteiten is driedelig: onderwijs, onderzoek en wetenschappelijke dienstverlening. Vroeger, maar ook NU nog, ligt de nadruk vooral op onderzoek. We hebben het onderwijs opnieuw belangrijk proberen te maken, en ook de wetenschappelijke dienstverlening opgewaardeerd. Dat probeert men nu in de praktijk te brengen; maar de grootste tegenstanders van de opwaardering van de wetenschappelijke dienstverlening blijken nu trouwens nog vaak de hoogleraren of de gewoon hoogleraren te zijn.

U staat bekend als een liberaal. Hoe verklaart u dat het groene gedachtegoed zo weinig is doorgedrongen in de liberale partij?

Er zijn verschillende stromingen in de liberale partij. Je hebt sociale liberalen, zoals Karel Poma, de eerste Staatssecretaris voor het Leefmilieu en ikzelf. En je hebt rechtse liberalen die vooral oog hebben voor de vrije markteconomie en die inderdaad weinig oog hebben voor milieu.

We zijn al dertig jaar met natuurbehoud bezig, en toch gaat de biodiversiteit nog steeds achteruit. Moeten we blijven kiezen voor gebiedsbeschermende maatregelen of moeten we veeleer voor soortenbescherming gaan?

Mmm, er gaat veel aandacht naar integraal waterbeheer, het Vlaams Ecologisch Netwerk, de habitatrichtlijngebieden, de vogelrichtlijngebieden en noem maar op. Allemaal gebiedsgerichte maatregelen, en toch gaat de biodiversiteit globaal gesproken er inderdaad niet sterk op vooruit. Toch moeten we grote oppervlaktes natuur creëren, met verbodingsgebieden tussen die grote groene eenheden. En we moeten ook prioriteit blijven geven aan de aankoop van de waardevolste percelen, maar niet ten koste van eender wat.

Als de financiële middelen schaarser worden, dan is men verplicht om keuzes te maken en zal men gedwongen worden een aangepast aankoop- of verwervingsbeleid te voeren. Naast het verwerven en beheren van zoveel mogelijk (natuur)gebieden met een zo groot mogelijke oppervlakte, blijft het continu verbeteren van de kwaliteit van water, lucht en bodem ook voor het natuurbehoud de hoogste prioriteit.

Geldt dat ook voor waterlopen? Daar zijn we tenslotte gebonden aan een Europese richtlijn.

Sommige wetenschappers vragen voor de waterlopen overal een zeer goede kwaliteit. De Europese Kaderrichtlijn Water (ERW) stelt overigens dat tegen 2015 alle Vlaamse oppervlaktewateren minstens een goede ecologische kwaliteit moeten bereiken. Uiteraard is dat de beste garantie voor het behoud van zoveel mogelijk zeldzame en kwetsbare soorten. Maar ik denk dat dat voor Vlaanderen te hoog gegrepen is. Natuurlijk moeten we inspanningen doen om de waterkwaliteit goed te houden waar het nu nog goed is. En waar het echt goed is of moet worden, moeten we niet alleen oog hebben voor de kwaliteit van het water, maar ook voor de structuur van de beek, de oevers, de aangelande percelen ... En als het kan liefst in grote(re) eenheden. Misschien bereiken we zo de door de ERW gestelde ecologische kwaliteitsdoelstellingen niet tijdig in alle Vlaamse oppervlaktewateren, maar bereiken wij wel in belangrijke delen van de waterbekkens zeer goede resultaten. Net zoals voor de verwervingspolitiek van natuurgebieden pleit ik ook voor het waterbeleid voor een strategie waarbij meer aandacht

gaat naar het behoud en de verbetering van de ecologische waterkwaliteit in oppervlaktewateren die nu reeds ecologisch een hoge waarde bezitten en die moeten gevrijwaard worden en oppervlaktewateren die potentieel een hoge ecologische waarde hebben en die mits relatief beperkte inspanningen een groot ecologisch rendement hebben.

Moeten we ons dan gewoon neerleggen bij de verdere achteruitgang van de natuur?

Neen! Het standstillbeginsel moeten we overal handhaven, voor natuur, voor water ... We moeten methodes ontwikkelen die de best haalbare resultaten opleveren. Een wettelijk instrument dat ons overal minstens een minimale ecologische kwaliteit oplevert. Maar dat ook hardere maatregelen mogelijk maakt voor die gebieden waar het nog wel goed is en waar het mogelijk is mits haalbare en betaalbare maatregelen een goede tot zeer goede ecologische kwaliteit te bereiken.

Is het geen hopeloze strijd?

Neen, het is geen hopeloze strijd, absoluut niet. Maar we zullen ons er wel moeten bij neerleggen dat we op langere termijn overal in Vlaanderen meer gewone soorten in grotere aantallen zullen krijgen en uitsluitend in bepaalde natuurgebieden of waterlopen de zeldzame en kwetsbare soorten. En daarvan zullen op termijn een aantal verdwijnen ...

Interview: Stef Boogaerts

Fotografie: Heidi Gelders (Mana)

Tine Van Landegem

“Afnemend draagvlak? Met steeds meer milieu-educatie op scholen en steeds meer leden bij de milieubeweging?”

pecteerde gesprekspartner te zijn.

We moeten ook de samenwerking tussen de verschillende verenigingen zo optimaal mogelijk houden, we moeten naar buiten blijven komen als DE milieubeweging.

Politici beweren dat het draagvlak voor milieu afneemt. Wat denk jij daarvan? En welke rol kan de milieubeweging daarin spelen?

Ik ben niet van mening dat het draagvlak afneemt. Als je ziet dat er op scholen al milieuzorg gegeven wordt en dat ledenaantallen van natuur- en milieubewegingen steeds toenemen. Er is misschien wel een tekort aan daadkracht of 'daaddurf'.

Milieu moest hét thema van de 21ste eeuw worden. Verwacht je dat dat inderdaad zo wordt?

Als je de media als criterium neemt, denk ik niet dat 'milieu' het thema van de 21ste eeuw aan het worden is. Daar zwaait het 'terrorisme' met de vlag. Maar als we het bekijken vanuit het denkwezen onder 'het volk' kan je het heel anders zien. Ik denk dat je dan weer wel kunt zeggen dat de 21ste eeuw de eeuw is waar het bewustzijn voor de milieuproblematiek op alle vlakken aanwezig is. Het is voor de man in de straat geen ver-van-mijn-bed meer en het is op elk beleidsniveau geïmplementeerd. De praktijk is dan natuurlijk weer een ander paar mouwen. De term 'duurzame ontwikkeling' wordt dan wel te pas en te

onpas in de mond genomen, toch denk ik niet dat je van 'het thema van de 21ste eeuw' kan spreken. Volgens opiniepeilingen staan milieuproblemen ook maar ergens op - wat was het? - de 6de plaats op de prioriteitenlijst van de mensen.

De voorbije jaren had de milieubeweging grote invloed op het beleid. Wat moet de milieubeweging doen om die invloed te blijven uitoefenen?

Ik denk dat we vooral verder moeten doen zoals we bezig zijn. Ook al is milieu overal geïmplementeerd, het wordt nog te vaak opzijgeschoven. Aan ons om de burger wakker te houden, om speldenprikken te geven, om het milieu op de (beleids)agenda te blijven plaatsen. Zowel op straat als door een geres-

Het milieubeleid in Vlaanderen sputtert. Is dat een gevolg van de maatschappelijke context? Of veeleer van de samenstelling van de regering?

Kan je het zo opsplitsen? Is het niet te zoeken op beide vlakken? Milieuproblematiek is slapend aanwezig bij de burger. En ons hedendaags beleid is absoluut niet om over naar huis te schrijven. Aan ons om de ontevredenheid van de burger te tonen.

Tine Van Landegem

bondsvoorzitter 2005 van de JNM
(Jeugdbond voor Natuur en Milieu)

Fotografie: Heidi Gelders (Mana)

De natuur blijft achteruitgaan, zelfs als het milieu lichtjes vooruit gaat ...

Interview met Marleen Van Steertegem (VMM-MIRA) en Myriam Dumortier (IN-Nara)

De voorbije kerstperiode werd niet meteen fleuriger met het MIRA-T-rapport. Of toch niet met de inhoud ervan, want het roze kleedje eromheen past wél onder het immer groene kerstsymbool. Dat we door luchtvervuiling en lawaai gemiddeld 5 gezonde levensmaanden inleveren, scheelt voor wie niet in Oost-Congo, Darfour of Zuid-Oost-Azië woont al een flinke slok op de borrel. En dat was niet het enige slechte nieuws dat uit MIRA-T 2004 te rapen viel. Daarom zette Milieurama MIRA-T-coördinator Marleen Van Steertegem (foto onder) op de praat-stoel, met naast haar Nara-collega Myriam Dumortier (foto rechts).

Kan u het recente MIRA-T-rapport in drie items samenvatten?

Marleen Van Steertegem (MVS): Ik vat het liever in vier kernwoorden samen: klimaat & energie, milieu & gezondheid, de kosten van milieuverontreiniging en het gebruik van grondstoffen, waarmee we ook de link kunnen leggen naar de ontwikkelingslanden.

U koos voor de gezondheidsaspecten van milieu om mee naar de pers te gaan. Is dat echt het belangrijkste?

MVS: Ik ga niet zeggen dat dat het belangrijkste is, maar het is natuurlijk wel héél belangrijk. Tot nu toe hadden we geprobeerd alles in zo'n persbericht te steken, er als het ware een samenvatting van het hele rapport van te maken.

“ **Misschien ligt milieu vandaag beleidsmatig minder goed, de mensen liggen er wél wakker van.** ”

En dan lukt het natuurlijk niet in de pers, die willen liever op één opvallend punt focussen. Nu hebben we er inderdaad één focus ingestoken: gezondheid. Die is heel relevant omdat het op het eind van de milieuverstoringsketen zit. Bovendien hadden we daar sprekende cijfers over, net zoals cijfers over de gezondheidskosten van milieuvervuiling. Het thema staat ook heel dicht bij de burger. Wanneer mensen verne-
men dat milieuverontreiniging hun gezonde leven inkort, staan ze daar uiteraard wel even bij stil.

“ Het recentste Nara toonde aan dat het draagvlak voor natuur steeds groter wordt. ”

Myriam Dumortier (MD): Ik vind dat thema ook heel relevant. Dat heeft niets te maken met het zoeken naar een populair thema. Ook de relatie tussen natuur en gezondheid is heel belangrijk, jammer dat we daar geen gegevens van hebben.

U sprak van een verkorting van het gezonde leven met half jaar. Het Europees Milieuagentschap sprak op hetzelfde moment over anderhalf jaar. Dat is één tegen drie, vanwaar dat grote verschil?

MVS: Mij verbaast dat niet helemaal. Die gegevens liggen mooi in mekaars verlengde en versterken mekaar zo. Wij kwamen tot een verkorting van het gezonde leven met 5 maanden, het Europees Milieuagentschap kwam via een andere methode en andere uitgangspunten op anderhalf jaar. Bovendien waren onze gegevens specifiek voor Vlaanderen, het EMA kijkt naar heel Europa. Belangrijker om te vermelden is dat die vijf maanden slechts een gemiddeld cijfer voor Vlaanderen zijn, en dat gevoelige groepen, zoals kinderen en ouderen, meer gezondheidsverlies zullen lijden. Van een grote groep stoffen zijn de gezondheidseffecten nog niet te berekenen, zodat alle berekeningen voorlopig nog een onderschatting zijn van de werkelijkheid.

Koos u ook niet voor gezondheid omdat het milieuthema stilaan versleten is? Je hoort almaar vaker dat er in Vlaanderen geen draagvlak (meer) voor bestaat.

MD: Er is wél een draagvlak voor natuur- en milieubeleid.

MVS: Voor elk rapport is er meer aandacht, ook van de pers. En voor het Natuurrapport is dat ook zo. Misschien ligt het milieuthema vandaag beleidsmatig minder goed, maar de mensen liggen er wel wakker van.

MD: Dat is zo!

MVS: De mensen laten wel bezorgdheid zien, en ze weten ook dat b.v. de auto een belangrijke boosdoener is, maar dat betekent nog niet dat ze minder met de auto gaan rijden. En dat natuur niet langer sexy zou zijn, is voor ons geen criterium om het niet als thema in een persbericht te gebruiken. Wie zegt trouwens dat natuur niet langer sexy is?

MD: Het recentste Nara toonde juist aan dat het draagvlak voor natuur steeds groter wordt.

Waarom nam je dan geen onderwerp als de versnippering?

MVS: Versnippering is nu net een thema dat nog altijd moeilijk in cijfers uit te drukken is, maar we werken hieraan. Met de burger communiceren over MIRA-T via de pers is voor ons nu eenmaal altijd moeilijk.

MD: Onze sterkte is de integratie van vele gegevens, maar de pers wil één punt.

U gebruikt in het MIRA-T-rapport leuke smoeltjes, een smilie-variant, om de toestand van alle milieuaspecten aan te geven. Vooral op de website valt de grote meerderheid aan treurende snoetjes op. Is de toestand inderdaad zo erg?

MVS: Naast de wenende gezichtjes zijn er ook heel wat neutrale. En dat wil inderdaad zeggen dat er op veel vlakken al wel verbetering is, maar er is inderdaad nog heel veel werk aan de winkel. We zijn onderweg, maar we zitten vaak nog ver van de norm af. Maar we gaan toch wel degelijk vooruit. Zo is er wel duidelijk minder afval en er zijn ook minder emissies, maar de luchtkwaliteit verbetert voorlopig nog onvoldoende. Ook de emissies in waterlopen verminderen, maar mede door de vervuilde waterbodems verbetert de waterkwaliteit slechts heel langzaam. Ook voor klimaat en de uitstoot van broeikasgassen zitten we nog heel ver van de norm.

MD: Ook voor de meeste organismen is jammer genoeg nog lang geen verbetering in zicht. In het Nara blijkt telkens opnieuw dat de meeste soorten achteruitgegaan zijn. Bovendien meten de milieumetnetten alleen de algemene milieukwaliteit. Die metingen zijn onvoldoende afgestemd op wat de natuur nodig heeft. En waar de VMM voor een aantal milieuparameters een gemiddelde verbetering ziet, zien wij voor natuur vaak nog verslechtering, zoals bij voorbeeld in de bovenlopen van beken.

De bereikbaarheid van en beschikbaarheid over groen in de stad neemt af naarmate het inkomen daalt. Links een grafiek over de toestand in Antwerpen, rechts een van Gent.

Dat lijkt me logisch: voor nogal wat organismen moeten de normen strenger zijn dan voor de menselijke gezondheid.

MD: Dat klopt. En bovendien zie je de natuur met vertraging achteruitgaan bij een verlies aan milieukwaliteit, bij een verbetering van de milieukwaliteit komt de reactie ook met vertraging. De milieudruk moet al sterk afnemen vooraleer de natuur zich kan herstellen, dat duurt dus veel langer. En dat verklaart ook waarom de natuur blijft achteruitgaan, zelfs als het milieu lichtjes vooruit gaat. Als de hoeveelheid stikstof die op de bodem terecht komt afneemt, komt er in de bodem nog altijd stikstof bij, en is er nog geen herstel van de vegetatie. Dus moeten we tijdelijk veel meer inspanningen doen om opnieuw tot een redelijke kwaliteit te komen.

U schrijft dat de bedrijven en de landbouwsector op de goede weg zijn. Is dat niet een beetje overdreven?

MVS: Neen, dat denk ik niet. Zowel de bedrijven als de landbouw worden eco-efficiënter, wat betekent dat ze in staat zijn hun milieudruk los te koppelen van hun economische ontwikkeling. Daar zit dus verbetering in, wat natuurlijk nog niet wil zeggen dat er geen problemen meer zijn. Dat is inderdaad nog niet het geval. De landbouw is bij voorbeeld de enige sector die een vermindering van de broeikasemissies realiseert, maar door het telen van bij voorbeeld meer maïs neemt de erosie-

gevoeligheid van de bodem verder toe. Of om onze Nederlandse collega's van de Milieubalans te citeren: "de kraan is wat dichter gedraaid, maar de emmer loopt nog steeds vol."

MD: Landbouw zet stappen in de goede richting, maar er blijft nog een héél lange weg af te leggen.

MVS: Bij de bevolking leeft de idee: het is allemaal de schuld van de landbouw en de bedrijven. Maar dat is dus niet zo, ook de huishoudens zijn een belangrijke boosdoener. In MIRA-T becijferden we dat 16 % van de milieudruk in Vlaanderen afkomstig is van de huishoudens.

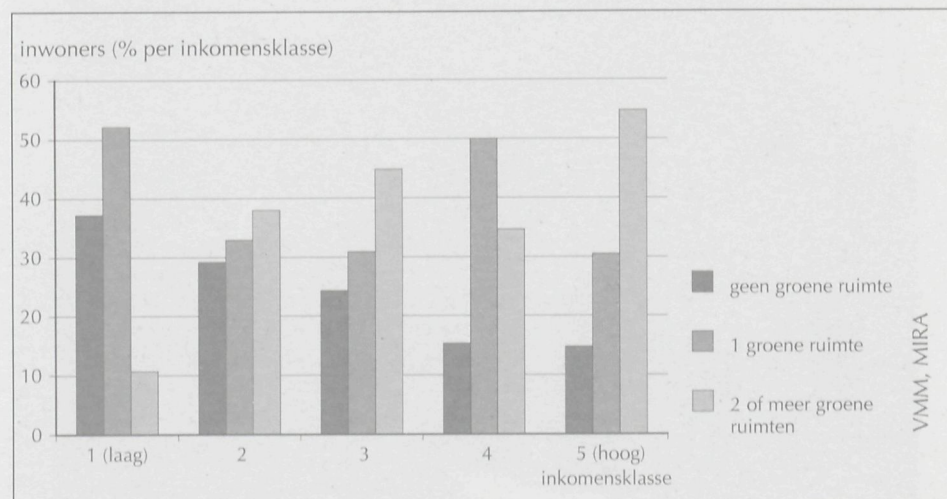
Welke beleidsmaatregelen zijn er dan nodig?

MVS: Dat is niet echt onze taak. Wij geven de cijfers en het beleid beslist wat er moet gebeuren. Wij doen wel aanbevelingen maar de uiteindelijke keuze ligt bij het beleid. De milieubeweging kan onze informatie gebruiken om te sensibiliseren.

MD: Het is heel belangrijk dat wij het beleid op de knelpunten blijven wijzen, met duidelijke cijfers!

Welk thema is het meest heikele?

MVS: Klimaatverandering heeft in het rapport allemaal wenende gezichtjes. Daar moet dus echt nog wel werk van gemaakt worden. En daar moeten alle doelgroepen aan meewerken. Jullie zeggen: "Transport hoort bij bedrijven, of is transport misschien geen economie?" Een deel van het transport hoort inderdaad bij bedrijven, dat is inder-

daad economie. Maar een belangrijk aandeel van het vervoer zit ook bij het personenvervoer, vaak bij de gezinnen. En daarom zetten wij transport apart in MIRA-T.

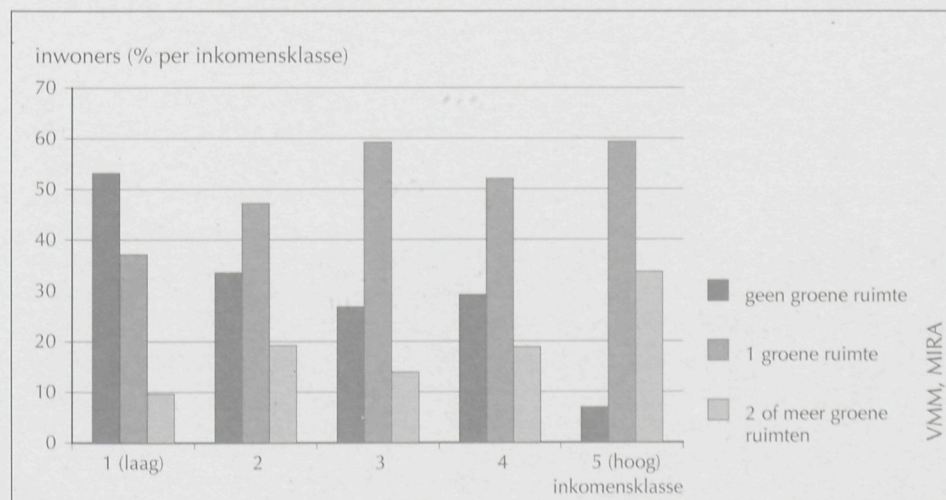
Blijven die gezinnen in MIRA-T toch niet te ver buiten schot?

MVS: Neen, de gezinnen blijven niet buiten schot, we leggen daar in MIRA-T wel degelijk de nadruk op. Daar ligt ook een grote verantwoordelijkheid. Op het vlak van transport, maar ook op het vlak van rationeel energiegebruik kan er bij voorbeeld nog heel veel gebeuren. Zo is het energiegebruik van de huishoudens sinds 1990 met bijna een kwart gestegen. Het elektriciteitsgebruik steeg zelfs met 40%. En bovendien zorgt de gezinsverdunding voor een toenemende milieudruk. Maar er zijn ook resultaten. De hoeveelheid afval vlakt toch af, sinds 2001 is er een lichte daling. Die goede cijfers zijn vooral te danken aan afvalpreventie

maar, om de puntjes op de 'i' te zetten, ook aan de afsplitsing van een gedeelte van het bedrijfsafval. En het personenvervoer zit nu ook op een piek, dat lijkt stilaan niet meer toe te nemen. Tja, veel plaats op de weg is er natuurlijk niet meer.

De methode waarop MIRA-T tot stand komt, spreekt tot de verbeelding: een team van onafhankelijke wetenschappers, met lectoren vanuit het maatschappelijk middenveld. Maar toch behoort je tot een administratie: levert die constructie geen problemen op?

MVS: Dat staat zo in de wetgeving, het beleid heeft het zo gewild. Het is ook het beleid dat gekozen heeft voor een onafhankelijke rapportering, gecoördineerd door de Vlaamse Milieumaatschappij. Natuurlijk is het soms een moeilijk evenwicht, maar tot nu toe staat die constructie niet echt onder druk. Wat wij beogen, is het verstrekken

MIRA-T

(milieu- en natuurrapport – thema's)

Het 'Milieu- en natuurrapport Vlaanderen: thema's 2004' geeft een antwoord op de vraag of we in Vlaanderen op de goede (milieu)weg zijn. Men analyseert de milieuverstoringen en de onderliggende oorzaken, evalueert de beleidsprestaties en stelt oplossingen voor verbeteringen voor. Hiervoor zijn de meest actuele milieucijfers samengebracht en voorgesteld in 160 beleidsrelevante indicatoren.

De indicatoren bieden een omvattend overzicht van de maatschappelijke ontwikkelingen in Vlaanderen en de milieudruk die hieruit voortkomt, de kwaliteit van de milieucompartimenten lucht, water en bodem en de uiteindelijke gevolgen voor de volksgezondheid, de biodiversiteit en de economie.

Meer informatie op de vernieuwde website www.vmm.be/mira.

NARA

(Natuurrapport)

In het decreet Natuurbehoud werd aan het Instituut voor Natuurbehoud opgedragen op geregelde tijdstippen te rapporteren over 'de toestand van de natuur in Vlaanderen' en daarbij ook trends en toekomstverwachtingen te analyseren, evenals het voorbije natuurbehoudbeleid te evalueren. Hierbij dient bijzondere aandacht te gaan naar de afbakening van VEN (Vlaams Ecologisch Netwerk) en IVON (Integraal Verweings- en Ondersteunend Netwerk) en naar de voortgang van de natuurrichtplannen van natuurgebieden. De doelstelling van het natuurrapport is het leveren van informatie over 'de toestand van de natuur' in een vorm die toelaat de kwaliteit van natuur- en milieubeleid te optimaliseren. Het volgende Natuurrapport verschijnt op 18 mei 2005, ter gelegenheid van de werelddag van de biodiversiteit.

Meer informatie op www.nara.be.

van zo transparant mogelijke informatie. En dat lukt doorgaans toch vrij aardig.

Wij vervullen een brugfunctie tussen de wetenschap en het beleid. De ploeg die het Nara maakt, staat wat dichterbij de wetenschap, wij wat dichterbij de administratie, dat is de evenwichtsoefening. En die lectoren vanuit het maatschappelijk middenveld maken de rapporten nog zoveel sterker. Zoveel mensen die daaraan meewerken, dat maakt de rapporten nog veel meer gedragen, dat versterkt de geloofwaardigheid en de betrouwbaarheid ervan.

MD: Die lectorenoefening is bovendien een goede manier om de verschillende administraties te laten samenwerken. We zijn op dat vlak ver voor op het buitenland, die manier van werken bestaat bij mijn weten nergens anders.

MVS: In de 10 jaar dat we met MIRA-T bezig zijn hebben we zoveel mensen bereikt, op die manier hebben we belangrijke netwerken gevormd. Die onafhankelijke manier van werken is heel belangrijk, daarover moeten we ook blijven waken, want echt verworven zal ze nooit zijn.

Wat is voor jullie het belang van een rapport als MIRA-T?

MD: Wij zien op het vlak van natuur nog niet meteen verbetering, maar MIRA-T leert ons wel dat er inspanningen gebeuren. En dat er op milieuvlak hier en daar ook vooruitgang is. Daardoor beseffen we ook beter hoeveel inspanningen er nodig zijn om ook op het vlak van natuurvlak tot resultaten te komen. De milieukwaliteit in de natuurgebieden, dat is het scharnierpunt voor het behoud van soorten, van de biodiversiteit.

Vlaams milieuminister Kris Peeters zegt: we moeten rekening houden met de bevolkingsdichtheid en dus toleranter zijn. Wij – én federaal milieuminister Bruno Tobback met ons – zeggen: dat is net een reden om strenger te zijn ...

MD: Wij hebben evenveel verantwoordelijkheid voor natuur als de andere Europese landen, zelfs al kost ons dat meer inspanningen. Dat is de keerzijde van onze economische welvarendheid.

Hoe doen we het trouwens in vergelijking met de rest van Europa?

MD: We gaan minder achteruit dan de andere landen, maar dat is alleen maar omdat de achteruitgang hier al vroeger is gebeurd. We kunnen en moeten dus ook de eerste zijn om die trend te doorbreken.

MVS: Op milieuvlak zijn de resultaten bij ons vergelijkbaar met vergelijkbare druk bevolkte en geïndustrialiseerde regio's in de rest van Europa. Maar Vlaanderen blijft natuurlijk wel een regio waar het leefmilieu onder sterke druk staat. Dit toont zich, zoals reeds gezegd, in gezondheidseffecten bij de bevolking en de hoge externe gezondheidskosten. Zo hebben we berekend dat dat deze kosten voor blootstelling aan fijn stof (PM10 en PM2,5) in Vlaanderen oplopen tot 1,1 miljard euro, wat ongeveer 0,8 % is van ons bruto binnenlands product.

De opwarming van het klimaat levert ons nieuwe soorten op. Schitterend toch, niet?

MD: Je ziet snel als er nieuwe soorten komen, maar wat je veel minder ziet is dat andere soorten verdwijnen. En doordat niet alle populaties erin slaan om mee te schuiven met het klimaat zullen er vermoedelijk meer soorten verdwijnen dan komen. Er is dus absoluut geen reden om te juichen. Je mag bovendien niet vergeten dat ecosystemen totaal ontregeld raken, voor veel soorten zullen b.v. de voedselbronnen niet mee verschuiven, of omgekeerd. Wanneer dat op wereldschaal gebeurt, is dat enorm verontrustend.

MVS: De opwarming van het klimaat moet je natuurlijk globaal bekijken. Het is wel goed dat we in MIRA-T nu ook gegevens hebben die de gevolgen van de opwarming in Vlaanderen duidelijk maken. Dit jaar hebben we hieraan extra aandacht geschonken.

Hoe merk je dat dan?

MVS: Alleen al fysisch, bijvoorbeeld aan de temperaturen. We kennen de warmste zomers en de warmste winters. Maar er is ook de stijging van de zeespiegel aan onze kust en de verschuiving van het areaal van soorten, een aantal nieu-

we libellen die hun intrede doen bij voorbeeld. En de gezondheidseffecten van die opwarming zien we ook al: de tientallen doden door de zomerse hittegolven. UCL-hoogleraar Jean-Pascal Van Ypersele kwam in zijn door Greenpeace voorgestelde studie trouwens tot vergelijkbare resultaten. Het is belangrijk dat we die dingen ook duidelijk kunnen maken door de werking van MIRA-T.

MD: Het probleem van de opwarming wordt natuurlijk ook steeds bekender.

Wat is jullie het meest opgevallen bij het samenstellen van het MIRA-T-rapport?

MD: Het figuurtje over de sociale rol van natuur is me het meest bijgebleven. Dat het beschikken over groen in de eigen buurt zozeer samenhangt met de sociale klasse heeft me echt geschokt.

MVS: Ja, je wist dat natuurlijk al wel, maar MIRA-T zet dat in cijfers. Kansarme mensen in steden beschikken over minder groen dan veelverdieners. Duurzame ontwikkeling gaat nochtans om drie pijlers: milieu, economie en het sociale. Dat laatste wordt nog te vaak vergeten!

MD: En die statistieken rekenen het privé-groen niet eens mee. De betere klasse beschikt ook nog over grote tuinen. Als je dat meerekent, is het verschil nog veel groter.

MVS: Zo zie je hoe zinvol het is om al die gegevens samen te leggen. Dat is het grote belang van de milieu- en natuurrapporten.

MD: Wij zijn de leveranciers van de gegevens, jullie kunnen daar als beweging gebruik van maken.

En ... welke symboliek zit achter het roze kaftje rond MIRA-T?

MVS: We wilden iets speciaals doen met deze editie omdat MIRA 10 jaar bestaat, vandaar dit opvallende roze – eigenlijk meer fuchsia – feestkleedje. Wie dat kaftje niet ziet zitten, kan het gewoon verwijderen. Onder dat roze kleedje zit de gewone kaft van MIRA-T. Zelf vind ik de kaft met de korstmossen als symboliek voor de brede samenwerking heel geslaagd.

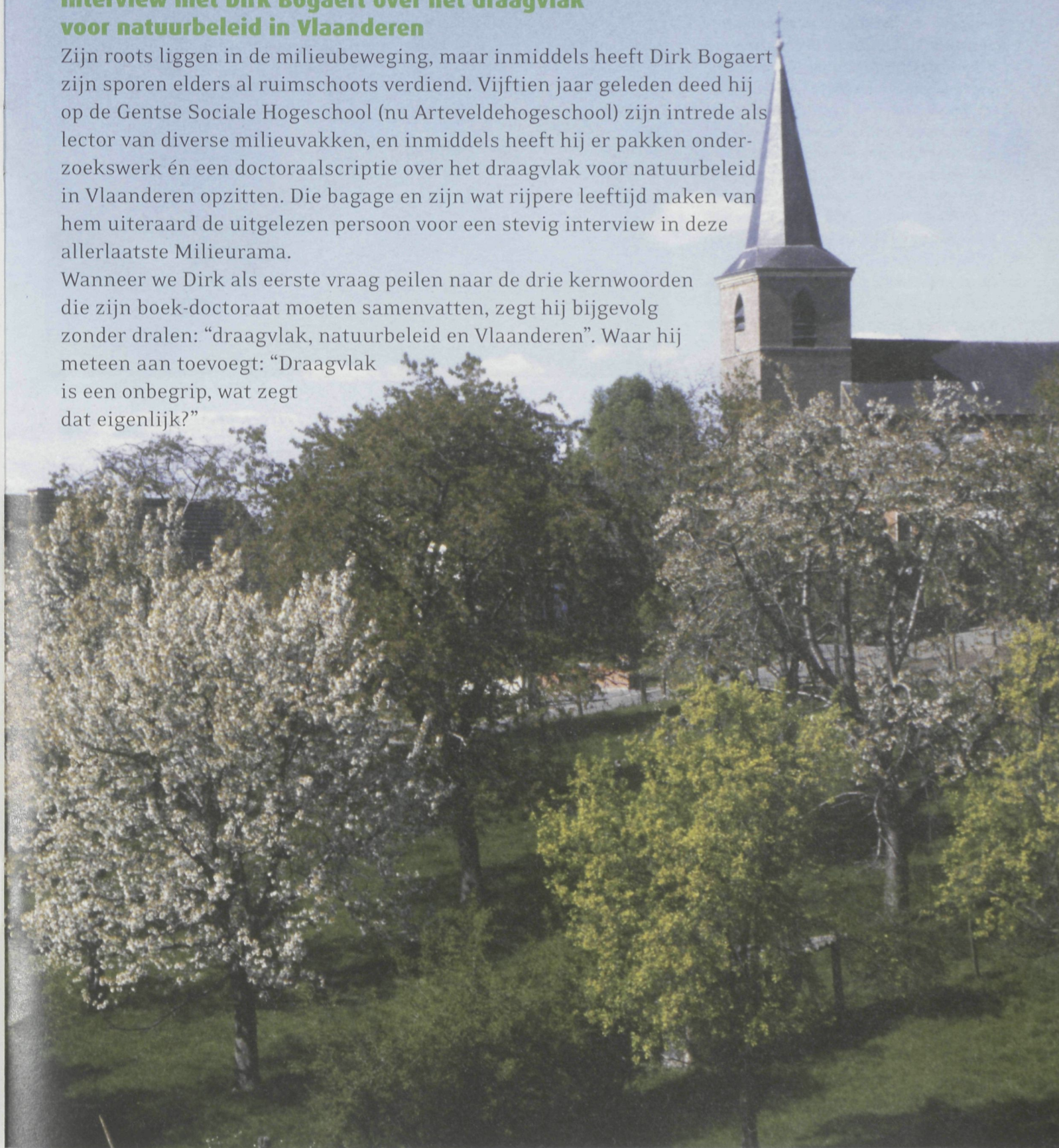
Interview: Stef Boogaerts
Fotografie: Heidi Gelders (Mana)

Tijd voor goed nieuws

Interview met Dirk Bogaert over het draagvlak voor natuurbeleid in Vlaanderen

Zijn roots liggen in de milieubeweging, maar inmiddels heeft Dirk Bogaert zijn sporen elders al ruimschoots verdiend. Vijftien jaar geleden deed hij op de Gentse Sociale Hogeschool (nu Arteveldehogeschool) zijn intrede als lector van diverse milieuvakken, en inmiddels heeft hij er pakken onderzoekswerk én een doctoraalscriptie over het draagvlak voor natuurbeleid in Vlaanderen opzitten. Die bagage en zijn wat rijpere leeftijd maken van hem uiteraard de uitgelezen persoon voor een stevig interview in deze allerlaatste Milieurama.

Wanneer we Dirk als eerste vraag peilen naar de drie kernwoorden die zijn boek-doctoraat moeten samenvatten, zegt hij bijgevolg zonder dralen: “draagvlak, natuurbeleid en Vlaanderen”. Waar hij meteen aan toevoegt: “Draagvlak is een onbegrip, wat zegt dat eigenlijk?”

Niettegenstaande het natuurbeleid ouder is, beginnen we ons verhaal in 1970, het Europees jaar van het natuurbehoud. Dat jaar heeft heel wat in beweging gebracht, ook op lokaal vlak. Natuurbehoud was toen in hoofdzaak een aangelegenheid van twee actoren: natuurverenigingen en wetenschappers. Opgelet: van een beperkt aantal wetenschappers, van slechts één segment van de wetenschappen. Ook de natuurverenigingen beschikten toen nog maar over een handvol mensen, maar ze hadden wel een heel positieve ingesteldheid. Van natuur- en milieubeleid was er toen nog geen sprake, er was geen kader, het beleidsveld bestond nog niet.

In 1989 kwam de belangrijke kentering voor het natuur- en milieubeleid in Vlaanderen. Het voortdurende pleidooi van natuurverenigingen en wetenschappers kreeg gehoor bij het beleid, het pleidooi om natuur op de beleidsagenda te krijgen had resultaat. Toenmalig milieuminister Theo Kelchtermans stelde het Mina 2000-plan voor.

En daarin vonden we ook een nieuw ecologisch inzicht terug: dat van de groene netwerken. Wat we dan uiteindelijk (en achteraf bekeken: ongelukkig genoeg) hebben vertaald in de Groene Hoofdstructuur. Er werd dus niet langer alleen voor behoud en herstel van natuurwaarden gepleit, maar ook voor de ontwikkeling ervan.

En dat verklaart de conflicten met vooral de landbouwsector.

Ja, voor een stuk ligt de verklaring daar. Tot dan was de natuurbeweging immers bezig in de marginaalste gebieden, en vormde het natuurbeleid voor de landbouw geen bedreiging.

Maar het heeft nog veel meer te maken met het feit dat die mensen niet betrokken waren bij de beleidsvoorbereiding en dat er geen communicatie was. Wat uiteraard openingen liet voor foute communicatie. Hoewel de beperkingen die aan landbouw zijn opgelegd internationaal werden aangestuurd (Europees landbouwbeleid, GATT-akkoorden ...), werden ze bij de communicatie in Vlaanderen vooral gekoppeld aan 'natuur'. Wanneer het landbouwbe-

“'Ne groene zijn' is in Vlaanderen vaak een scheldwoord. In Nederland hoor je er maar bij als je bij een natuurvereniging bent.”

leid via het MAP dan nog gekoppeld wordt aan bestemmingen zoals voorzien in de Groene Hoofdstructuur bleef het natuurbeleid niet langer een zaak van een beperkt aantal actoren. De aanvankelijke coalitie van natuurverenigingen en wetenschappers werd nu aangevuld met een derde groep actoren: de landbouwers. Maar in tegenstelling tot de positieve ingesteldheid van de natuurverenigingen en wetenschappers was deze derde partij geen vragende partij en handelde ze niet vanuit een positieve ingesteldheid, integendeel, ze deed het vanuit een heel defensieve houding. Een houding die gezien het voorgaande wel te begrijpen is, niet?

Nochtans werd er ook toen al volop gepleit voor een draagvlak voor natuur en milieu. Men wist dat dat belangrijk was.

Er werd inderdaad reeds in dat allereerste milieuraapport van 1989 héél veel

aandacht besteed aan draagvlak. Weliswaar in een heel beperkte interpretatie: draagvlak was niet meer dan aanvaarding van het beleid, de afwezigheid van protest.

Dat protest was toch ook van bovenaf gestuurd ...

Ja, het protest tegen de Groene Hoofdstructuur en het Mestactieplan was inderdaad gestuurd. Aan de ene kant gestuurd, maar aan de andere kant ook fel onderschat. Wie had immers kunnen denken dat onze regering in 1995 zou vallen over mest? Weet je dat we tot op vandaag het enige land ter wereld zijn waar dit is gebeurd?

Na 1995 duikt die Groene Hoofdstructuur opnieuw op, in een nieuw kleedje: het Vlaams Ecologisch Netwerk. En de netwerkgedachte van dat VEN wordt ook meteen gekoppeld aan en opgenomen in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Na de eerdere koppeling

van het natuurbeleid aan het landbouwbeleid is dit de tweede koppeling van het natuurbeleid, ditmaal aan het ruimtelijke ordeningsbeleid.

Maar de Vlaamse overheid had haar lesje geleerd: bij het VEN was er wél veel overleg met de landbouwsector.

Ja, de betrokkenheid van de landbouw was nu zeer groot en dit misschien wel ten koste van andere actoren. Zo werd opnieuw dezelfde fout gemaakt, want met het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen werden alweer nieuwe actoren geconfronteerd met het natuurbeleid: zonevreemde woners, campingwonders, hengelaars, mountainbikers, quadrijders, noem maar op! Naar analogie met de landbouwers eerder, werden ze te weinig bij het beleidsvoorbereidend proces betrokken. Bovendien waren ook zij geen vragende partij voor dat beleid dat in hun beleving slechts één ambitie leek te hebben: verbieden! Dat leidde stilaan tot de perceptie dat het hele beleid 'regelneverij' was ... Vanuit de Ruimtelijke Ordening werd in die periode ook voor de allereerste keer een handhavingsbeleid gevoerd: eerst door Stevaert, nadien door Baldewijns. Beide ministers wouden breken met het cliëntelisme dat in de ruimtelijke ordening heerste. En je mag ook niet vergeten dat natuur opnieuw een belangrijke rol speelde in de overheidscommunicatie rond dat afbraakbeleid. Iets werd zonevreed omdat het in 'natuur' lag. Natuur was bijgevolg eens te meer de gebeten hond ...

Toch was dat, ook objectief bekeken, geen slecht beleid.

Het gaat over de communicatie er rond, en nog een stap eerder over het niet betrekken van mensen die van die ruimte gebruik maken. Tot dan kon in Vlaanderen alles inzake ruimtelijke ordening, en plots werden al die 'brave' mensen geconfronteerd met een streng handhavingsbeleid omwille van 'natuur'. Logisch toch dat mensen hier geen vragende partij voor waren.

Vandaag lijkt het beleid te plooiën voor de druk van al die belangengroepen.

Het is nog te vroeg om het beleid, of het gebrek eraan, te evalueren. Toch is het onomkeerbaar zo dat de klassieke belangengroepen hun greep op het beleid opnieuw hebben verstevigd. De samenstelling van de kabinetten en de rol van deze kabinetten voor het beleid vormen hiervan een illustratie. Jammer, want het natuurbeleid heeft een lange-termijnvisie nodig waarbij het collectieve belang en niet corporatistische belangen centraal staan. Tegelijkertijd is het zo dat fouten uit het verleden geleid hebben tot bijvoorbeeld een beweging als het Platform Buitengebied. Dat zijn allemaal mensen die op hun manier met natuur bezig zijn, en die heeft men tegen het beleid in het harnas gejaagd. Vandaag is dat inderdaad een heel zware erfenis voor het natuurbeleid.

Welke rol speelt de milieubeweging daar vandaag in?

Het is de verdienste van de milieubeweging dat ze het milieu geproblematiseerd heeft, ze heeft het thema op de beleidsagenda gezet, ze is mee het beleid gaan maken, ze is dat beleid in een aantal gevallen op de ministeriële kabinetten zelfs mee gaan uitvoeren. Maar vandaag maakt de milieubeweging het beleid niet meer. Ze heeft gehoor gekregen voor de smeebede om betrokken te worden, en nu weegt die aanwezigheid in al die raden zwaar op haar werking. En dan is er ook nog de grote financiële afhankelijkheid van de overheid, dat is een heel zwak punt.

Niet meteen een succesverhaal toch.

Dat natuur en milieu er in geslaagd zijn om zich als beleidsveld te ontwikkelen is wél een succesverhaal. Er zijn een aantal heel belangrijke verworvenheden: er is geld voor natuur en milieu, er is een eigen administratie, er is een eigen wetenschappelijk instituut. Hoe beperkt dat nog altijd is hé, het kan natuurlijk allemaal nog veel beter. Maar dat noem ik toch heel graag een succes. De voorbije kwarteeuw is voor natuur en milieu dan wel geen onversneden succesverhaal, maar het is ook geen totale mislukking. Verre van. Toch is de ontwikkeling van een eigen sector

een typisch product van zijn tijd, een product ook dat samenwerking met andere sectoren bemoeilijkt. Natuur en milieu vereisen in Vlaanderen immers bij uitstek een integrale aanpak.

Het aankopen en beheren van natuurgebieden heeft volgens jou een belangrijke rol gespeeld.

De natuurbeweging heeft macht verworven door grond aan te kopen. Het levert natuurlijk ook veel tegenstand op. Maar je ziet het natuurbeleid op en neer gaan: de Groene Hoofdstructuur op en definitief af, dan het VEN bovenaan de agenda, maar ook dat lukt vandaag niet echt meer. De aankoop en het beheer van natuurgebieden blijft echter gestaag groeien. Dat is dus een goede keuze geweest. Het is natuurlijk jammer dat je dat moet doen door het gebrek aan een efficiënt handhavingsbeleid. Maar je hebt geen keuze. Elk Natuurrapport zegt telkens: globaal is het met de natuur weer slechter gesteld dan twee jaar geleden. Maar we hebben intussen wel prachtige voorbeelden van natuurontwikkeling, van zich herstellende ecosystemen, van soorten die het weer goed doen - allemaal ten gevolge van inspanningen op het terrein van natuurbeheer. Het discours van de wetenschappers dertig jaar geleden klopt dus, de praktijk geeft hen vandaag gelijk. Met het beheren van natuur kun je resultaten boeken. Nu is de vraag hoe we dat blijvend maatschappelijk en politiek vertaald krijgen.

Daar hebben we dat bewuste draagvlak voor nodig.

Ik heb het al gezegd: draagvlak is een onbegrip. Het is een multidimensioneel begrip en het wordt steeds ééndimensioneel begrepen. Voor een politicus betekent het aanvaarding van het beleid, de afwezigheid van protest. Dat is een bij uitstek passieve benadering. Draagvlak zou veel meer een actieve betrokkenheid bij het beleid moeten inhouden. Een actieve betrokkenheid van alle mensen, niet in het minst ook vanuit de milieu- en natuurbeweging.

Die verenigingen hebben ook steeds meer leden ..

Dat klopt. Maar natuurverenigingen – en ook veel andere sociaal-culturele verenigingen – beschikken hiernaast vooral over een ontzettend sterk netwerk van lokale mensen die zich actief inzetten voor natuur. En dat in een maatschappelijke context van individualisering en dalende engagementen. En dat lokaal weefsel blijft almaar groeien! Dat is een gigantische prestatie die vrij uniek mag worden genoemd. Een prachtig voorbeeld van ontzuring! Bezig zijn met natuur vraagt een anderssoortig engagement dan actief zijn in een sportclub bijvoorbeeld. Vergaderlokalen zijn doorgaans minder aantrekkelijk dan sportvelden voor het doorbrengen van de vrije tijd en toch kiezen duizenden actieve vrijwilligers voor dat eerste. 'Chapeau'!

Ja, maar de veelheid aan structuren is onze lokale mensen wel stilaan aan het wurgen.

Minaraden, Gecoro's, cultuurraden, jeugdraden ... Dat is inderdaad een hele brok. Pas op: we hebben er zelf om gevraagd, we wilden betrokken worden, en het is ook goed dat die structuren er zijn. Negatief is inderdaad dat de lokale mensen er worden in meegezogen, en dat kunnen of willen ze vaak niet (meer). Ze worden daar vaak niet alleen geconfronteerd met een toegenomen techniciteit maar ook heel concreet met tegenstand. 'Ne groene zijn' is in Vlaanderen vaak een scheldwoord, zeker op het platteland. In Nederland is dat net omgekeerd: daar hoor je er maar bij als je lid bent van een natuurvereniging.

Verklaring?

Wij hebben de mensen te weinig bij het natuurbeleid betrokken, daar is het foutgelopen! Wat is natuur hé, hoe begrijpen we dat? Het natuurbeleid is teveel gestuurd door alleen maar natuurwetenschappelijke inzichten. Natuurlijk moet dat zo, maar je moet weten dat er ook andere inzichten zijn. Als je daar geen rekening mee houdt, zit je fout. We vergeten te vaak dat de meeste mensen een heel ander natuurbeeld hebben dan de natuurbeweging. Natuur heeft drie aspecten: cognitief, etisch en esthetisch. Het natuurbeleid heeft veel te veel ingezet op het cogni-

tieve, op één natuurwetenschappelijk inzicht. Terwijl het natuurbeeld van de mensen veel ruimer is.

Een voorbeeld?

Ah, neem nu de Galloways, die lieflijke koeien die in de natuurreservaten grazen. En men neemt die niet omdat ze zo aardig ogen, wel omdat ze zelden ziek zijn, 's winters buiten kunnen blijven, interessante begrazingspatronen creëren, als het moet kunnen ze zelfs kalven zonder menselijke tussenkomst ... Makkelijk hé. Maar wanneer een buurtbewoner die 's winters in de sneeuw ziet staan, belt ie naar Gaia of de dierenbescherming omwille van het vermeende schenden van dierenrechten. Dat is dan het ethisch aspect. Anderzijds vormen Galloways door hun hoge aaibaarheidsfactor (het esthetisch aspect) nieuwe attractiepolen voor recreanten in de natuurgebieden. Anders gezegd, de mensen beoordelen Galloways op andere dan de in het natuurbeheer doorslaggevende argumenten. Aandacht voor deze andere argumenten in het beheer en de communicatie errond kan alleen maar een verrijking zijn.

Dus ligt het vooral aan de communicatie?

Ja, er is zeker een gebrek aan communicatie, maar de communicatie is vaak

ook verkeerd. Neem nu die nieuwe bordjes van Natuurpunt. "Geniet van dit stuk natuur." Sympatiek? Kom nou, je moet toch niet denken in de plaats van de mensen, je moet een bezoeker toch niet zeggen dat hij hiervan moet genieten. Misschien wil hij dat gewoon niet.

Hoe creëer je dan wel zo'n draagvlak?

Zoals ik eerder al aangaf: door het betrekken van mensen. Dit kan gaan van luisteren naar mensen tot het geven van verantwoordelijkheden aan mensen. Bij de vele interviews die ik voor wetenschappelijk onderzoek deed met individuele landbouwers viel op dat alle landbouwers bijzonder verbaasd waren dat er iemand kwam luisteren naar hen. Meestal worden deze mensen immers benaderd om mee te delen wat wel en vooral wat niet mag ... Gebruiks- of beheerovereenkomsten met landbouw zijn dan weer voorbeelden van actieve samenwerking.

Pas op: voor het voeren van natuurbeleid is er niet überhaupt draagvlak nodig. Ook in het natuurbeleid, net zoals op andere beleidsvelden, zullen er immers altijd onsympathieke maatregelen moeten worden getroffen. Wanneer op basis van natuurwetenschappelijke inzichten gelijkaardige maatregelen moeten worden getroffen, is het zaak

dat de overheid hiervoor voldoende middelen vrijmaakt. Voldoende middelen, ook om de eventuele maatschappelijke gevolgen hiervan te begeleiden en te compenseren.

Draagvlak is niet echt nodig, maar zonder gaat het beleid in Vlaanderen alvast niet vooruit. En dat beleid beweert nu net dat het draagvlak voor natuur en milieu er niet meer is.

In tegenstelling tot wat Vlaams milieuminister Kris Peeters in zijn beleidsbrief schrijft, heb ik daar geen enkele wetenschappelijke indicatie van, noch in longitudinaal onderzoek (VRIND), noch in casestudies. Casestudies tonen tot onze grote verrassing aan dat het draagvlak bij diverse actoren vrij groot is, zelfs in zogenaamde conflictgebieden (landbouw-natuur). Zo hebben we in een onderzoek veel landbouwers gesproken rond het Turnhouts Vennengebied, een gebied dat toch bekend staat voor de commotie tussen landbouwers en natuurbeschermers. Wel, als je die mensen in een interview vraagt naar de top 3 van de problemen waarmee ze bij hun bedrijfsvoering te kampen hebben, komt natuur daar vaak niet in voor. Men heeft het wel over het internationaal landbouwbeleid (Europa), Nederlandse boeren die mest dumpen ... Maar als je hen gaat vragen naar het natuurbeleid, dan krijg je het natuurlijk wél allemaal over je heen. Lokale natuurbeschermers komen trouwens vaak heel goed overeen met landbouwers, jagers ... Daar wordt veel minder sectormatig gewerkt, daar kent men mekaars problemen, men weet dat men vaak in hetzelfde schuitje zit.

We moeten dus meer investeren in communicatie.

Ja, maar ruimer dan in communicatie in het actief betrekken van mensen en het creëren van een breed draagvlak. Dat is een taak van de overheid, maar ook van de natuurverenigingen. Dit veronderstelt dat er binnen de sector natuur wordt geïnvesteerd in mensen met een geschikt profiel: procesbegeleiding, communicatie ... De natuursector heeft nood aan maatschappelijk werkers en mensen met een sociaal-wetenschappelijk profiel. Weet je dat er op het Insti-

tuut voor Natuurbehoud nu slechts 1 persoon werkt met een sociaal-wetenschappelijke opleiding. 1 op hoeveel, meer dan honderd? En Aminal afdeling Natuur is in hetzelfde bedje ziek is. En bij Natuurpunt? De sector natuur zegt dan: "Dat is niet onze core-business". Wel, ik ben ervan overtuigd dat dit een heel grote vergissing is die best zo snel mogelijk wordt gecorrigeerd.

De milieubeweging krijgt weinig krediet van jou ...

Oh neen! Ik gaf het al aan: de milieubeweging, en zeker ook de natuurbeweging, is er tegen de tijdsgeest in in geslaagd een stevig lokaal netwerk uit te bouwen. Ze is er bovendien in geslaagd positieve projecten te realiseren. Voorbeelden als Tandem en alles wat beweegt rond Lokale Agenda 21 vormen hiervan prachtige illustraties. Het inzetten op duurzame ontwikkeling en het concreet maken van dit abstracte begrip is een heel belangrijke taak. Ook het feit dat de milieubeweging zich de voorbije jaren inschreef in de andersglobaliseringsbeweging is naar mijn gevoel een heel goede keuze. Het is bijvoorbeeld ook een goede keuze geweest van de verenigingen dat ze voor financiële middelen ook op andere fondsen zijn gaan zitten. Natuurlijk is dat belangrijk omwille van het geld, met gespreide subsidies ben je minder kwetsbaar. Maar het is ook belangrijk omdat het een breder kader creëert, wanneer je ook geld krijgt uit cultuurfondsen ga je ook op een andere en bredere manier werken. Het is goed als je kiest voor een meer bij de tijd aansluitende verpakking, zoals cultuur. Daar zitten openingen. Een slechte keuze was dan weer het belerende vingertje dat er in het verleden was. Of dat alleszins door velen als dusdanig werd beschouwd. De milieubeweging had niet 'een' waarheid, ze had 'dé' waarheid. Ook de natuur- en milieu-educatie volgt teveel het klassieke model: dat van de deskundige tegenover de leek. Het is de grote uitdaging voor de milieubeweging om als basisbeweging meer de lekenkennis naar boven te halen.

Die mensen bereiken wij zelden?

Oh ja, als je kijkt naar het maatschappe-

lijk profiel van een Vlaamse natuurbeschermers, dan zie je inderdaad dat we een belangrijk deel van de bevolking missen. En dat heeft ook weer veel te maken met ons natuurbeeld. Is een maïsakker ook natuur? Voor ons niet, maar voor de man in de straat wellicht wel. We moeten ons natuurbeeld niet verloochenen, maar we moeten het wel verrijken, breder maken. Zo kunnen we nieuwe Vlamingen aanspreken. Op dat vlak is het Platform Buitengebied eigenlijk prachtig, het bewijst dat de mensen nog betrokken zijn bij het buitengebied. Mensen associëren zich met hun omgeving en voelen er zich betrokken bij, ja zelfs verantwoordelijk voor. Vertrekend vanuit deze betrokkenheid en dit verantwoordelijkheidsgevoel moet het natuurbeleid het protest kunnen ombuigen naar steun. Maar zoals ik al zei, vergt dit een investering in mensen met het geschikte profiel.

Niet makkelijk toch om in de media-storm van de 21ste eeuw nog een stem te hebben.

We moeten ook een positief verhaal brengen. Ons verhaal is misschien niet altijd positief, maar we moeten het aantrekkelijker verpakken. In plaats van steeds te herhalen: "Dat mag niet meer en dat kan niet meer." Collectief beklag over hoe slecht het wel gaat, hebben we genoeg gehad. Tijd om uit te pakken met constructieve verhalen en voorbeelden. Tijd voor goed nieuws!

Nog een laatste boodschap?

Koester de vrijwilligers die de milieubeweging dagelijks een gezicht geven in het veld.

Interview: Stef Booqaerts
Fotografie: Heidi Gelders (Mana)

Milieu in 2005: meningen v

Bart Martens

“De gevolgen van de opwarming van de aarde zullen vele malen erger zijn dan die van de tsunami.”

Wordt milieu echt hét thema van de 21ste eeuw?

Ik denk dat milieu inderdaad hét thema van de 21ste eeuw wordt. Alleen al omdat de schaal en impact waarop en waarmee de 'nieuwe' milieuproblemen zich manifesteren almaar toeneemt. Overbevissing, waterschaarste, klimaatontregeling en verlies aan biodiversiteit en biologische rijkdommen nemen zodanige proporties aan dat ze een drijvende kracht worden achter heel wat geopolitieke spanningen, grensconflicten en migratiestromen. Wijzigingen in het mondiaal 'milieusysteem' kunnen dus een dergelijke omvang aannemen dat ze ook enorme gevolgen kunnen veroorzaken in de wereldeconomie, ons mondiaal 'economisch' systeem. Zo werd berekend dat de schade veroorzaakt door de klimaatopwarming voor landen in de Stille Zuidzee kan oplopen tot 10% van het BNP van die landen. Maar ook in rijkere

westerse landen kan de invloed van de opwarming op de regionale economie groot zijn. De wintersportgebieden in de Alpen houden nu al hun hart vast. Bovendien betekent het feit dat 'globale' grensoverschrijdende milieuproblemen in belang toenemen niet dat lokale en regionale milieudegradatie uit de aandacht zal verdwijnen. Juist omdat ze schaarser worden, winnen 'immateriële' waarden zoals open ruimte, natuur, rust en stilte ook in welvarender regio's veld.

De voorbije jaren had de milieubeweging grote invloed op het beleid. Wat moet ze doen om die invloed te blijven uitoefenen?

Met de invloed van de nationale staten, neemt ook de invloed van de milieubeweging af. Gezien de nationale staat, ook als het om de bescherming van een gemeenschappelijke milieuerfgoed gaat, nog steeds het hoogste soeverein gezag

vormt, blijft een doortastende aanpak van mondiale milieuproblemen uit. Geen enkele staat kan immers gedwongen worden om een multilateraal milieuverdrag te tekenen of uit te voeren. Ze genieten wel mee van de inspanningen die andere landen nemen om milieuproblemen als de klimaatopwarming aan te pakken. Die 'asymmetrie' in de kosten en baten bij het bestrijden van internationale milieuproblemen en de verlokking tot 'vrijbuitelij' maakt de strijd tegen milieudegradatie er niet gemakkelijker op.

Wil de milieubeweging op de aanpak van deze milieuproblemen enige invloed blijven uitoefenen, dan zal zij strategische allianties moeten sluiten met landen en groepen die de sterke belangen hebben bij een sterkere internationale aanpak. Dat betekent coalities met onder meer de noordzuidbeweging. Zulke strategische allianties zullen nodig zijn om te komen tot een nieuwe wereldorde waarbij voor het beheer van de 'global commons' de soevereiniteit van de nationale staten wordt afgebouwd ten voordele van de soevereiniteit van de mensheid.

Neemt het draagvlak voor milieu echt af?

Naarmate de afstand en tijd tussen milieubelastende activiteiten enerzijds en de impact daarvan anderzijds toeneemt, wordt het moeilijker om mensen, bedrijven en besturen bewust te maken van de milieuproblemen die hun maatschappelijke activiteiten veroorzaken en van de noodzaak en mogelijkheden om hier aan te verhelpen. Komt daar nog bij dat de drijvende kracht achter de milieuproblemen van vandaag niet langer armoede is of een gebrek aan 'ontwikke-

van . . .

ling', maar juist economische vooruitgang en welvaart. De 'toonaangevende' milieuproblemen uit de voorbije eeuw (wintersmog door het verbranden van zwavelrijke steenkool, milieuhygiënische problemen door ongecontroleerd storten, uitstoot van verzurende emissies door ongefilterde uitstoot van

mische vooruitgang de drijvende kracht. Koopkrachtige tweeverdieners dromen van een groot huis in het schone groen en leggen op die manier een enorme druk op de open ruimte. De ruimtelijke versnippering die op die manier wordt aangedreven is niet alleen nefast voor de biodiversiteit, maar zorgt ook voor

Ook in een mondiale context blijft aandacht voor lokale en regionale milieuproblemen belangrijk. Naarmate ze schaarser worden, winnen 'immateriële' waarden als natuur, open ruimte en stilte ook in welvarender regio's veld.

wagens en industrie ...) werden systematisch aangepakt naarmate de welvaart toenam en mensen zich konden verwarmen met schonere branders, zich konden verplaatsen met nieuwere en schonere wagens en de industrie onder druk van de omgeving en van de strengere wetgeving overging tot investeringen in waterzuivering en rookgasreiniging. Voor dergelijke milieuproblemen gaat economische vooruitgang, armoedebestrijding en milieuverbetering hand in hand. Een maatschappelijk en politiek draagvlak kon dan ook gemakkelijk worden gevonden. Voor de 'nieuwe' milieuproblemen zoals de opwarming van de aarde, de ruimtelijke versnippering en het verlies aan biodiversiteit, is niet langer armoede maar veeleer econo-

een veel grotere automobilititeit en energieverbruik. De relatieve bijdrage van de doelgroep 'huishoudens' in de totale milieubelasting wordt steeds groter. Dit aanpakken vraagt in veel gevallen een wijziging van de 'levensstijl' die vele mensen zich willen aanmeten. Daarvoor een maatschappelijk draagvlak vinden is uiteraard veel moeilijker. Zeker nu ook conservatief Vlaanderen elke inperking op de vrijheid/blijheid afdoet als ongeoorloofde regelneveling en betutteling, ook al is die inperking noodzakelijk voor de bescherming van natuur en gezondheid. Het gaat hier om de Vlaamse variant van Bush die zijn afwijzing van het Kyoto-protocol verantwoordde met: "The American way of life is not negotiable".

Overheid en milieubeweging zullen dus extra inspanningen moeten doen om burgers en bedrijven bewust te maken van de gevolgen van milieudegradatie en de mogelijkheden om daaraan te verhelpen. De gevolgen van ons handelen in andere delen van de wereld moeten inzichtelijk worden gemaakt. Dat dit niet onmogelijk is bewijst de tsunami-ramp die Zuidoost-Azië trof en een golf van solidariteit deed ontstaan. De gevolgen van de opwarming van de aarde zullen bij ongewijzigd beleid vele malen erger zijn dan deze van de tsunami. Bewustmaking daaromtrent moet ervoor zorgen dat de mensen, kennis, middelen en de technologie die beschikbaar zijn om deze milieuontregeling aan te pakken, ook daadwerkelijk worden ingezet.

Het Vlaamse milieubeleid sputtert. Heb je daar een verklaring voor?

Ten eerste wordt de maatschappij sterk beïnvloed door individualisme en (groeps)egoïsme, met een mentaliteit van 'ieder voor zich' en 'après nous le déluge' tot gevolg. De overheid in het algemeen en de nationale staat in het bijzonder, kampt met een legitimiteitscrisis die mee veroorzaakt wordt door de afnemende sturingsmogelijkheden binnen de geglobaliseerde wereldeconomie. In die context een doelmatig en gedragen milieubeleid neerzetten is niet evident. Maar ook de samenstelling van de regering maakt het er niet gemakkelijker op. De versnippering langs progressieve zijde maakte dat geen progressief kartel, maar het kartel van CD&V-NVA het initiatief voor de regeringsvorming in handen kreeg. De weigering van Groen! achteraf om aan regeringsgesprekken deel te nemen, veroordeelde de overige democratische partijen tot een gedwongen huwelijk en maakte bij voorbaat een Sienjaal-of regenboogcoalitie onmogelijk.

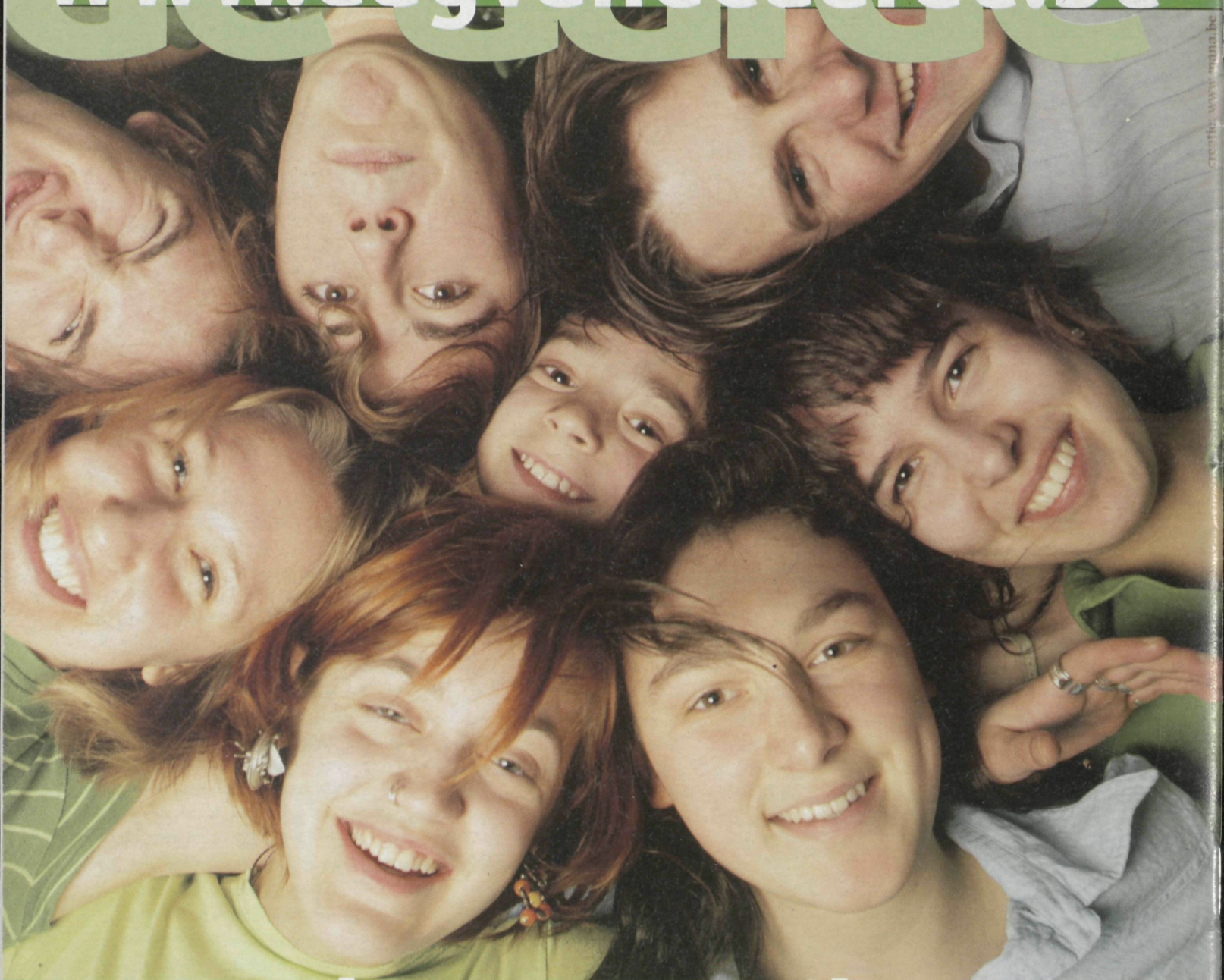

Bart Martens

*Vlaams parlementslid en
Gemeenschapssenator, voorheen beleids-
coördinator bij Bond Beter Leefmilieu.*

dag van
de aarde

www.dagvandeearde.be

zondag 24 april 2005

24 april 2005

credit: www.na.be